

บทที่ 5

อำนาจหน้าที่ของนายอำเภอในเขตอำเภอชั้นนอก

อำเภอชั้นนอกของจังหวัดพระนครมีอยู่ 6 อำเภอ ส่วนมากมีสภาพท้องที่เป็นชนบท ในปัจจุบันนี้เทศบาลนครกรุงเทพได้ขยายเขตเทศบาลออกไป ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของอำเภอชั้นนอกเหล่านี้ไว้ด้วย งานบางประเภทที่อำเภอเคยจัดทำอยู่ ก็เปลี่ยนไปเป็นหน้าที่ของเทศบาลนครกรุงเทพเฉพาะเขตที่ยกฐานะขึ้นเป็นเทศบาล นอกจากเทศบาลแล้วยังมีองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นอีก 2 รูปในเขตอำเภอชั้นนอก คือองค์การบริหารส่วนจังหวัดและสุขาภิบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีขอบเขตพื้นที่นอกเขตสุขาภิบาลและเขตเทศบาลทั้งหมด อำเภอชั้นนอกมีสุขาภิบาลอยู่ทุกอำเภอ อำเภอบางเขน อำเภอบางกะปิ และอำเภอพระโขนงส่วนที่อยู่นอกเขตเทศบาลเป็นเขตสุขาภิบาลทั้งหมด อำเภอมีนบุรีเป็นเขตสุขาภิบาลเต็มทั้งอำเภอ อำเภอที่เหลือมีสุขาภิบาลเฉพาะบางส่วนของอำเภอหนองจอก และอำเภอลาดกระบัง

เมื่อเทศบาลขยายขอบเขตออกไปยังอำเภอชั้นนอก อำนาจหน้าที่ของนายอำเภอจึงมีน้อยลง จนเกือบจะเป็นเช่นเดียวกับอำเภอชั้นใน นอกจากในอำเภอซึ่งยังมีสภาพเป็นชนบทและมีความเจริญน้อย อำเภอเหล่านี้ได้แก่อำเภอลาดกระบัง อำเภอบางเขน อำเภอหนองจอก ในเขตอำเภอเหล่านี้นายอำเภอมีอำนาจหน้าที่หลายประการ คล้ายกับอำเภอในชนบทอื่น ๆ ของประเทศ มีส่วนราชการประจำอำเภอต่าง ๆ ซึ่งไม่ปรากฏอยู่ในเขตอำเภอชั้นใน เช่นแผนกชาวอำเภอ แผนกอนามัยอำเภอ เป็นต้น อำนาจหน้าที่ของนายอำเภอชั้นนอกอาจกล่าวได้ว่า เป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่เกือบทุกอย่าง

อำนาจหน้าที่ของนายอำเภอที่จะกล่าวในบทนี้ เป็นอำนาจหน้าที่นอกเหนือไปจากที่มีอยู่ในเขตอำเภอชั้นใน หมายความว่านายอำเภอในเขตอำเภอชั้นนอกจะต้องปฏิบัติหน้าที่ทุกอย่างที่เป็นหน้าที่ของนายอำเภอในเขตอำเภอชั้นใน และรวมถึงอำนาจหน้าที่ที่จะกล่าวต่อไปในบทนี้ด้วย ดังนั้นนายอำเภอชั้นนอกจึงมีภาระหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติมากกว่านายอำเภอชั้นใน อำนาจหน้าที่ที่มีเพิ่มขึ้นส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับการปกครองท้องที่ การ

บริหารงานสุขภาพ การทำนุบำรุงท้องที่ การส่งเสริมอาชีพ และการพัฒนาชุมชน ซึ่ง
เรื่องเหล่านี้นายอำเภอในเขตอำเภอชั้นในไม่คงปฏิบัติ

อำนาจหน้าที่ของนายอำเภอชั้นนอกที่มีเพิ่มขึ้นจากอำเภอชั้นใน มีดังต่อไปนี้

1. อำนาจหน้าที่ในการปกครอง

ก. การปกครองตำบลและหมู่บ้าน

อำเภอชั้นนอกที่ยูนอกเขตเทศบาล จัดรูปการปกครองท้องที่ตามพระราชบัญญัติ
ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 คือแบ่งการปกครองท้องที่ออกเป็นตำบลและหมู่บ้าน มี
กำนันผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล เป็นเจ้าหน้าที่ในการปกครอง นายอำเภอมีหน้าที่ตรวจ
ตราและจัดการปกครองตำบลและหมู่บ้านใดเป็นไปใดจริงตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครอง
ท้องที่ คือทำหน้าที่ในเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

(1) การจัดการปกครองหมู่บ้าน ในการจัดตั้งหมู่บ้านนายอำเภอจะต้องออกไป
ไปสำรวจสถิติต่าง ๆ เพื่อประกอบเหตุผลการขอตั้งหมู่บ้าน เช่นสภาพของท้องที่ จำนวนบ้าน
จำนวนราษฎร และจัดทำแผนที่แสดงที่ตั้งหมู่บ้าน เสนอไปยังจังหวัด จังหวัดจะพิจารณา
แล้วส่งไปยังกระทรวงมหาดไทย ถ้าได้รับอนุมัติจังหวัดก็จะประกาศจัดตั้งหมู่บ้านต่อไป เมื่อ
ใดจัดตั้งหมู่บ้านแล้วนายอำเภอต้องดำเนินการจัดตั้งผู้ปกครองหมู่บ้าน ไทแกผู้ใหญ่บ้านและ
ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ในการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน นายอำเภอจะต้องเรียกประชุมราษฎรในหมู่บ้าน
เพื่อเลือกผู้ที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายขึ้นเป็นผู้ใหญ่บ้าน เมื่อราษฎรเลือกผู้ใดเป็น
ผู้ใหญ่บ้านแล้ว นายอำเภอจะต้องรายงานไปยังผู้ว่าราชการจังหวัด เพื่อออกหนังสือสำคัญ
ให้แก่อผู้ใหญ่บ้านไว้เป็นหลักฐาน นอกจากจะมีผู้ใหญ่บ้านแล้ว ในหมู่บ้านหนึ่งยังมีผู้ช่วยผู้ใหญ่
บ้านใดไม่น้อยกว่า 2 คนทำหน้าที่ช่วยเหลือผู้ใหญ่บ้านตามที่ไกรรับมอบหมาย การเลือกผู้ใหญ่บ้านให้
กำนันตำบลท้องที่ร่วมกับผู้ใหญ่บ้านพิจารณาผู้ที่เหมาะสมเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน โดยคัดเลือก
จากราษฎรที่มีคุณสมบัติที่จะเป็นผู้ใหญ่บ้านใด แล้วให้กำนันรายงานต่อนายอำเภอเพื่อออก
หนังสือสำคัญให้ไว้เป็นหลักฐาน¹

¹ "พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2489" ราชกิจจานุเบกษา
เล่ม 63 ตอนที่ 83 (31 ธันวาคม, 2489) มาตรา 3.

นายอำเภอมีหน้าที่คอยตรวจตราดูแลให้ผู้ใหญ่บ้านปฏิบัติหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ เพื่อให้การปกครองหมู่บ้านเป็นไปโดยเรียบร้อย อำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านมีในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้คือ²

(ก) อำนาจเกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อย

- รักษาความสงบและช่วยป้องกันทุกขรอนของราษฎรในหมู่บ้าน
- ถ้าเกิดเหตุทุกขภัยแก่ราษฎรในหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านจะต้องแจ้งกำนันและนายอำเภอเพื่อขอความช่วยเหลือป้องกัน
- รับผิดชอบต่อประกาศของทางราชการไปแจ้งแก่ราษฎร
- ทำบัญชีสำมะโนครัวในหมู่บ้านของตน และคอยแก้ไขบัญชีให้ถูกต้อง
- ถ้าเกิดเหตุแปลกประหลาดขึ้นในหมู่บ้าน จะต้องรีบแจ้งแก่กำนันท้องที่
- ถ้ามีคนแปลกหน้าเข้ามาอยู่ในหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านจะต้องไต่ถามให้รู้จักตัวและเหตุผลที่เข้ามา ถ้าเห็นว่าจะมาโดยไม่สุจริตให้นำตัวส่งกำนันท้องที่
- เมื่อเกิดจลาจลหรือเหตุร้าย ผู้ใหญ่บ้านจะต้องเรียกลูกบ้านของตนออกระงับเหตุหรือช่วยเหลือ หรือติดตามคนร้ายโดยเต็มกำลัง
- ถ้าลูกบ้านแสดงอาชญากรรมร้ายแก่ผู้อื่น เป็นคนจรจัดไม่ปรากฏการทำมาหาเลี้ยงชีพ ผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจเรียกบุคคลผู้นั้นมาไต่ถามว่ากล่าวสั่งสอน ถ้าไม่เชื่อฟังให้นำตัวส่งกำนัน
- ควบคุมดูแลราษฎรให้ปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบแบบแผน
- ฝึกหัดอบรมคนไทยให้รู้จักหน้าที่และกระทำการในเวลาสงบ
- อบรมและชี้แจงขอราชการแก่ราษฎร
- บำรุงและส่งเสริมการอาชีพของราษฎรในทางเกษตรกรรม

พาณิชย์กรรม และอุตสาหกรรม

² "พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457" ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 31 (18 กรกฎาคม, 2457) มาตรา 27 - 28.

- ตรวจตราและรักษาประโยชน์ในทางอาชีพของราษฎร
- สั่งให้ราษฎรช่วยเหลือในการสาธารณะประโยชน์ เพื่อบำบัดภัยป้องกัน

ภยันตราย

- จัดการป้องกันโรคติดต่อหรือโรคระบาดไม่ให้ติดต่อลุกลามออกไป
- จัดหมุ่บ้านให้เป็นระเบียบเรียบร้อยและถูกสุขลักษณะ
- จัดให้มีการประชุมกรรมการหมุ่บ้าน
- กระทำตนเป็นตัวอย่างแก่ราษฎรตามที่ทางราชการแนะนำ

(ข) อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับความอาญา

- เมื่อทราบว่ามีการกระทำผิดกฎหมายเกิดขึ้นหรือสงสัยว่าได้เกิดขึ้นในหมุ่บ้านของตนต้องแจ้งตอกำนัน
- แจ้งต่อผู้ใหญ่บ้านใกล้เคียง เมื่อทราบว่ามีการกระทำผิดกฎหมายเกิดขึ้นในหมุ่บ้านนั้น
- เมื่อตรวจพบของกลางที่ผู้กระทำผิดกฎหมายมีอยู่ หรือสิ่งของที่สงสัยว่าใครมาโดยการกระทำผิด หรือเป็นสิ่งของสำหรับใช้ในการกระทำผิด ให้ยึดสิ่งของนั้นไว้แล้วนำส่งกำนัน
- เมื่อปรากฏว่าผู้ใดกำลังกระทำผิดกฎหมาย หรือมีเหตุควรสงสัยว่าเป็นผู้ใดกระทำความผิดกฎหมาย ให้จับตัวผู้นั้นแล้วส่งกำนัน
- ถ้ามีหมายหรือคำสั่งตามหน้าที่ราชการให้จับผู้ใดในหมุ่บ้านนั้น ให้ผู้ใหญ่บ้านจับผู้นั้นแล้วนำส่งกำนันหรือนายอำเภอ
- เมื่อเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ออกหมายสั่งให้คนหรือยึด ผู้ใหญ่บ้านต้องจัดการให้เป็นไปตามกฎหมาย

(2) การปกครองตำบล นายอำเภอมีหน้าที่จัดการปกครองตำบลให้เป็นไปตามกฎหมาย การจัดตั้งเปลี่ยนแปลงเขต หรือยุบตำบล เป็นหน้าที่ของนายอำเภอที่จะต้องดำเนินการ นายอำเภอต้องทำการสำรวจท้องที่เพื่อทำหลักฐานประกอบเหตุผลในการขอจัดตั้งตำบลใหม่ เมื่อได้รับอนุมัติให้จัดตั้งตำบลขึ้นใหม่แล้ว นายอำเภอจะคงทำการปกครองหลักเขตท้องที่ตำบลให้แน่นอน ดำเนินการจัดตั้งกำนันผู้ปกครองตำบล นายอำเภอทำหน้าที่

เป็นประธานเรียกประชุมผู้ใหญบ้านในตำบลนั้น เพื่อเลือกผู้ใหญบ้านคนหนึ่งขึ้นเป็นกำนัน แล้ว
รายงานต่อผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อออกหนังสือสำคัญให้ไว้เป็นหลักฐาน³

ในตำบลหนึ่งมีแพทย์ประจำตำบลคนหนึ่ง เป็นผู้ช่วยกำนันในด้านการป้องกันโรค
ภัยไข้เจ็บ กำนันจะต้องเรียกประชุมผู้ใหญบ้านตำบลนั้นพิจารณาคัดเลือกผู้ที่มีความรู้ทางวิชา
แพทย์ และมีสัญชาติไทยเป็นแพทย์ประจำตำบล และต้องรายงานให้ผู้ว่าราชการจังหวัดทำ
การแต่งตั้ง นอกจากแพทย์ประจำตำบลแล้ว กำนันจะต้องเลือกบุคคลที่เห็นว่าเหมาะสมเป็น
สารวัตรกำนันจำนวน 2 คน เพื่อทำหน้าที่ช่วยเหลือและรับใช้กำนัน การตั้งสารวัตรกำนัน
จะต้องได้รับความเห็นชอบจากผู้ว่าราชการจังหวัดด้วย⁴

นายอำเภอมีหน้าที่ตรวจตราดูแลให้กำนันและแพทย์ประจำตำบลปฏิบัติหน้าที่
ตามกฎหมาย ใ้ดูแลการรักษาความสงบเรียบร้อย การป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ การแก้ไขบรรเทา
ความเดือดร้อนของราษฎร เรื่องเกี่ยวกับคดีอาญาต่าง ๆ การดูแลและให้ความสะดวกแก่คน
เดินทาง การรายงานเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในตำบล และการตรวจตรารักษาสิ่งที่เป็นสาธารณะ
ประโยชน์ต่าง ๆ⁵

อำนาจหน้าที่ของนายอำเภอ นอกจากจะคอยตรวจตราดูแลให้กำนัน ผู้ใหญบ้าน
แพทย์ประจำตำบล ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายแล้ว นายอำเภอยังมีหน้าที่เช่นเดียวกับกำนัน
และผู้ใหญบ้านด้วย พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่บัญญัติไว้ว่า "นอกจากอำนาจหน้าที่
ที่กล่าวโดยเฉพาะให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรรมการอำเภอ ในกรรมการอำเภอมีหน้าที่เช่นเดียวกับ
กำนันผู้ใหญบ้านด้วย"⁶ นายอำเภอจึงมีอำนาจดำเนินการต่าง ๆ ในหน้าที่ของกำนัน

³ "พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2489" มาตรา 4.

⁴ "พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457" มาตรา 44 - 45.

⁵ "พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457" มาตรา 27.

⁶ "พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2486" ราชกิจจานุเบกษา
เล่ม 10 ตอนที่ 14 (9 มีนาคม, 2486) มาตรา 17.

ผู้ใหญบานในเขตตำบลใด และฐานะของนายอำเภอก็เป็นผู้บังคับบัญชาโดยตรงของกำนัน และผู้ใหญบาน

ข. การปกครองท้องที่

นายอำเภอมีหน้าที่ในการปกครองท้องที่ดังนี้ คือ⁷

(1) นายอำเภอต้องเอาใจใส่สมาคมใหญ่ๆ เคยกับกำนัน ผู้ใหญบาน แพทย์ประจำตำบล การที่บัญญัติไว้เช่นนี้ก็เพื่อให้ นายอำเภอเป็นที่พึ่งของเจ้าหน้าที่ดังกล่าว ถ้าหากเจ้าหน้าที่ในการปกครองท้องที่มีปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ หรือราษฎรในท้องที่ได้รับความเดือดร้อนเนื่องจากเหตุต่าง ๆ ก็จะได้นำมาปรึกษาหารือกับนายอำเภอและขอความช่วยเหลือ ทำให้เจ้าหน้าที่เหล่านั้นสามารถปฏิบัติหน้าที่เป็นผลดีต่อการปกครอง และทำให้ นายอำเภอทราบถึงความจำเป็นไปของท้องที่ ความต้องการของประชาชน เพื่อจะได้อำนวยความสะดวกตามเป้าหมาย นอกจากนี้ถ้าหากนายอำเภอคุ้นเคยกับบรรดากำนันผู้ใหญบานแล้ว จะได้รับความร่วมมือในการบริหารงานเป็นอย่างดี เพราะถ้าเจ้าหน้าที่เหล่านั้นไม่ให้ความร่วมมือกับนายอำเภอแล้ว การปกครองจะเป็นไปด้วยความยากลำบาก เป็นผลร้ายต่อการปกครองเป็นอย่างยิ่ง

(2) นายอำเภอจะต้องเรียกประชุมกำนัน ผู้ใหญบาน แพทย์ประจำตำบล ในเวลาที่ต้องการปรึกษาหารือ ชักชวนความเข้าใจ หรือสั่งขอราชการต่าง ๆ เพราะว่าในอำเภอหนึ่ง ๆ มีพื้นที่เป็นบริเวณกว้างขวาง นายอำเภอไม่สามารถทราบความเป็นไปในท้องที่หรือดำเนินการปกครองได้ทั่วถึง จึงต้องอาศัยเจ้าหน้าที่เหล่านั้นช่วยเหลือ ถ้านายอำเภอต้องการทราบความเป็นไปในท้องที่ต่าง ๆ ก็จะต้องเรียกเจ้าหน้าที่เหล่านั้นมาสอบถาม ถ้ามีขอราชการอันใดที่รัฐบาลประกาศให้ประชาชนทราบ นายอำเภอจะต้องเรียกประชุมกำนันผู้ใหญบาน เพื่อชี้แจง ชักชวนความเข้าใจ และแจ้งขอราชการเพื่อให้นำไปแจ้งแก่ราษฎรในท้องที่ทราบ โดยปกติ นายอำเภอจะเรียกประชุมกำนัน ผู้ใหญบาน และแพทย์ประจำตำบล เดือนละครั้ง

⁷ "พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457" มาตรา 84 - 88.

(3) นายอำเภอต้องรับผิดชอบในการรักษาสถานที่ราชการอำเภอ บรรดาหนังสือต่าง ๆ บัญชี ตลอดจนบริเวณที่ว่าการอำเภอให้เรียบร้อย เนื่องจากสถานที่ว่าการอำเภอเป็นสมบัติของแผ่นดิน จึงต้องมีเจ้าหน้าที่ดูแลรักษาให้อยู่ในสภาพที่คงทนถาวรและเป็นระเบียบเรียบร้อย ในทางปฏิบัติงานเหล่านี้ตกเป็นหน้าที่ของเสมียนตราอำเภอตามหนังสือกระทรวงมหาดไทย เรื่องการแบ่งหน้าที่งานของแผนกปกครองอำเภอ

(4) นายอำเภอจะต้องให้ราษฎรที่มีกิจธุระพบได้ทุกเมื่อ การที่มีบัญญัติไว้เช่นนี้ก็เพื่อเป็นการสะดวกต่อราษฎรที่จะมาร้องทุกข์หรือปรึกษาหารือข้อขัดข้องกับนายอำเภอ นายอำเภอจะต้องช่วยเหลือเท่าที่จะช่วยได้ เพราะฉะนั้นนายอำเภอเป็นเจ้าหน้าที่ในการปกครองท้องที่ มีหน้าที่ระงับทุกข์บำรุงสุขของราษฎร นายอำเภอจึงต้องช่วยเหลือและติดต่อกับราษฎรอย่างใกล้ชิด ถ้านายอำเภอทำหน้าที่เป็นที่พึ่งและเป็นทีไว้วางใจของราษฎรแล้วราษฎรจะอบอุ่นใจและมีความรู้สึกว่าเขาเป็นหลักประกัน ซึ่งจะทำให้ราษฎรประพฤติตนอยู่ในขอบเขตของกฎหมาย และให้ความร่วมมือแก่ทางราชการ เช่นช่วยเหลือในการปราบปรามโจรผู้ร้าย การพัฒนาท้องที่ เป็นต้น การอำนวยความสะดวกให้แก่ราษฎรก็เป็นเรื่องสำคัญมากอย่างหนึ่ง เพราะกฎหมายบังคับให้ราษฎรต้องมาติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของอำเภอ เพื่อปฏิบัติกิจต่าง ๆ ให้เป็นไปตามกฎหมาย ถ้าหากราษฎรไม่ได้รับความสะดวกจะทำให้เสียเวลาในการประกอบอาชีพ ทำให้เกิดความเบื่อหน่ายและเป็นปฏิปักษ์ต่อเจ้าหน้าที่ของอำเภอ อันเป็นสาเหตุที่ทำให้ราษฎรหลีกเลี่ยงหรือไม่ประพฤติตนอยู่ในขอบเขตแห่งกฎหมาย ซึ่งล้วนแต่เป็นอุปสรรคต่อการปกครองและการรักษาความสงบเรียบร้อย

(5) นายอำเภอจะต้องหมั่นตรวจท้องที่ในเขตอำเภอของตนอยู่เสมอ เพื่อให้ทราบถึงสภาพท้องที่ ความเป็นไปในท้องที่ ความบกพร่องต่างๆ และทราบความต้องการหรือความเดือดร้อนของประชาชน เพื่อจะได้แก้ไขให้ดีขึ้น และเพื่อเป็นการบังคับในทางอ้อมให้เจ้าหน้าที่ต่าง ๆ ปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างเคร่งครัด การตรวจท้องที่ของนายอำเภอไม่เพียงแต่จะตรวจเฉพาะในเขตอำเภอท้องที่ของตนเท่านั้น นายอำเภอจะต้องเอาใจใส่ตรวจตราท้องที่ที่อยู่ติดต่อกัน เพื่อให้รู้สภาพความเป็นไปของท้องที่ใกล้เคียง เพราะว่าอาจมีความจำเป็นที่จะต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกันในบางโอกาส เช่นการปราบปรามโจรผู้ร้าย การป้องกันและระงับสาธารณภัยต่าง ๆ เป็นต้น

(6) นายอำเภอจะต้องทำรายงานของอำเภอเสนอต่อผู้บังคับบัญชา การรายงานมี 2 กรณีคือ การรายงานธรรมดาซึ่งทำเป็นประจำ เช่นรายงานเดือนละครั้ง เป็น การรายงานการปฏิบัติงาน เหตุการณ์และความเป็นไปในท้องที่ของตน การรายงานพิเศษ เช่นมีเหตุการณ์สำคัญ ๆ เกิดขึ้นในท้องที่อำเภอ หรือรายงานตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาซึ่ง ต้องการทราบเรื่องราวเฉพาะเรื่อง การรายงานนับว่าเป็นเรื่องสำคัญเรื่องหนึ่ง ทำให้หน่วยงานที่รับผิดชอบในการบริหารทราบความเป็นไปในท้องที่ต่าง ๆ เพื่อทำการแก้ไขหรือส่งเสริมให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ นอกจากนี้ยังเป็นการแสดงผลงานของอำเภอในการปฏิบัติหน้าที่ว่าใครดีใครไม่ดี มีความก้าวหน้าเพียงใด เป็นการควบคุมการบริหารราชการอย่างหนึ่งด้วย

ค. การป้องกันภัยอันตรายและการรักษาความสงบในท้องที่

นายอำเภอมีอำนาจหน้าที่ในการป้องกันภัยอันตรายและการรักษาความสงบในท้องที่ดังนี้⁸

(1) การรักษาความสงบเรียบร้อยในเวลามีการชุมนุมชน ในเวลามีการชุมนุมชนที่ใด เช่นงานรื่นเริงต่าง ๆ งานนักขัตฤกษ์ในท้องที่ นายอำเภอจะต้องจัดการรักษาความสงบเรียบร้อย แม้ว่าในจังหวัดพระนครการจัดงานรื่นเริงต่าง ๆ จะต้องขออนุญาตเจ้าหน้าที่ตำรวจ และเป็นหน้าที่ของตำรวจที่จะทำการรักษาความสงบเรียบร้อย แต่กฎหมายได้ให้อำนาจกำนันผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยด้วย นายอำเภอซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านจึงต้องมีส่วนเกี่ยวข้องของควย การรักษาความสงบเรียบร้อยได้แก่ การให้ความปลอดภัยแก่ผู้มาร่วมชุมนุม การระวังมิให้เกิดเหตุร้ายขึ้น

(2) การป้องกันโจรกรรม นายอำเภอต้องคอยตรวจตราและตักเตือนกำนันผู้ใหญ่บ้านให้เอาใจใส่การป้องกันโจรกรรม ถ้ามีโจรกรรมเกิดขึ้นผู้ใหญ่บ้านจะต้องระดมเรียกราษฎรในหมู่บ้านช่วยกันจับโจรกรรม เพราะว่าจะอาศัยตำรวจอย่างเดียวไม่ได้ เนื่องจากกำลังตำรวจไม่พอเพียง และไม่มีตำรวจประจำอยู่ทุกหมู่บ้าน นอกจากนี้เมื่อ

⁸ "พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457" มาตรา 93 - 100.

นายอำเภอพิจารณาเห็นว่าหมู่บ้านใดสมควรจะทำการล้อมรั้วเพื่อป้องกันโจร ก็ให้ปรึกษา
 กำหนดผู้ใหญ่บ้านแล้วเสนอผู้ว่าราชการจังหวัด ถ้าได้รับความเห็นชอบนายอำเภอมีอำนาจ
 สั่งให้ผู้ใหญ่บ้านและราษฎรทำรั้วล้อมรอบหมู่บ้าน และในเวลากลางคืนอาจจัดเวรยามดึก
 เปลี่ยนกันเพื่อป้องกันโจรก็ได้ และในกรณีที่ราษฎรไปปลูกขานเรือนอยู่ในที่เปลี่ยวมากแล้ว
 อันตรายจากโจรผู้ร้าย หรือสงสัยว่าจะเป็นที่ของสุ่มโจรผู้ร้าย เมื่อปรึกษากับกำนันท้องถิ่น
 แล้ว นายอำเภอมีอำนาจบังคับให้ผู้นั้นย้ายเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านได้

(3) การป้องกันและระงับสาธารณภัย ซึ่งอาจแบ่งได้เป็น 3 ชั้น คือ

(ก) การป้องกัน ในด้านการป้องกันอัคคีภัย นายอำเภอต้องจัดหา
 และเตรียมเครื่องใช้ในการดับเพลิงไว้ให้พร้อม รวมทั้งการดำเนินการต่าง ๆ เช่นตรวจ
 ตราสอดส่องสถานที่ซึ่งอาจเกิดเพลิงไหม้ได้ง่าย แนะนำประชาชนให้รู้จักการป้องกันเพลิง
 ไหม้ จัดหาแหล่งน้ำไว้ใช้ดับเพลิง ที่ใดซึ่งเป็นป่าพงอันเป็นเชื้อไฟต้องให้ราษฎรช่วยกัน
 ถากถางให้เตียน ส่วนในคานอุทกภัย นายอำเภอจะต้องตรวจตราสภาพท้องที่และดำเนินการ
 การแก้ไข เช่นขุดลอกคลอง ทำทำนบ ทางระบายน้ำ รวมทั้งวางแผนเมื่อเกิดอุทกภัยขึ้น
 นอกจากนี้ยังต้องตักเตือนราษฎรให้ปลูกสร้างซ่อมแซมขานเรือนให้แข็งแรง เพื่อป้องกัน
 วาตภัยอีกประการหนึ่งด้วย

(ข) การระงับสาธารณภัย เมื่อมีสาธารณภัยต่าง ๆ เกิดขึ้น นาย
 อำเภอต้องรีบดำเนินการระงับโดยเร็วที่สุด เช่นทำการดับเพลิงในกรณีที่เกิดเพลิงไหม้
 อพยพราษฎรยามเกิดอุทกภัย การปฏิบัติหน้าที่ในเรื่องเหล่านี้ควรปฏิบัติตามแผนการที่ได้
 วางไว้ ถ้าหากว่าเกินกำลังของเจ้าหน้าที่ที่จะระงับได้ ก็ต้องขอความช่วยเหลือจากท้อง
 ที่ใกล้เคียง และจะต้องคุ้มครองความปลอดภัยในระหว่างเกิดสาธารณภัยต่าง ๆ ด้วย

(ค) การบรรเทาสาธารณภัย เมื่อสาธารณภัยสงบลงแล้ว นายอำเภอ
 มีภาระหน้าที่ที่จะต้องช่วยเหลือประชาชนที่ประสบสาธารณภัยนั้น เป็นคนว่าจัดหาที่อยู่อาศัย
 ข้าวคราว จัดหาเครื่องนุ่งห่ม อาหาร ยารักษาโรค ช่วยเหลือในการประกอบอาชีพ ใน
 เวลาขาดแคลนอาหารนายอำเภอต้องประกาศตักเตือนราษฎรให้เก็บข้าวไว้ให้พอบริโภค
 และต้องรายงานต่อผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อขอความช่วยเหลือ

(4) การป้องกันและบรรเทาภัยทางอากาศ นายอำเภอจะต้องดำเนินการ

ตามแผนการที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด เพื่อป้องกันชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน

(5) การส่งเสริมสวัสดิการของประชาชน ในด้านต่าง ๆ

(6) การปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาลว่าด้วยการรักษาความสงบ เช่น การปราบปรามบุคคลที่เป็นอันธพาล ซึ่งก่อความเดือดร้อนให้แก่ราษฎรและขัดขวางการทำความดี

ง. การป้องกันโรคร้าย

หน้าที่ของนายอำเภอในการป้องกันโรคร้าย ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ได้แก่การระวังมิให้โรคร้ายแพร่หลายไปในชุมชน เมื่อเกิดโรคขึ้นต้องทำการรักษามิให้โรคแพร่หลายออกไป นายอำเภอต้องทำการกำจัดสาเหตุของโรคร้ายต่าง ๆ เช่นว่ากล่าวมิให้ราษฎรทอดทิ้งหรือปล่อยให้เกิดความโศกเศร้า คำนึงการให้แพทย์ประจำตำบลปฏิบัติหน้าที่เพื่อการอนามัยของราษฎร เมื่อเกิดโรคระบาดขึ้นจะต้องรีบรายงานให้ผู้บังคับบัญชาทราบ⁹

อำนาจหน้าที่ของนายอำเภอในการป้องกันโรคร้ายนี้ ถ้าจะปฏิบัติเพียงให้แพทย์ประจำตำบลดำเนินการอย่างเดียวจะไม่เกิดผลสมความมุ่งหมาย เพราะขีดเรื่องความรู้ ความสามารถ กำลังเจ้าหน้าที่ ดังนั้นงานในเรื่องนี้จึงตกเป็นงานในหน้าที่ของแผนกอนามัยอำเภอซึ่งมีอยู่ในเขตอำเภอชั้นนอกทุกอำเภอ งานที่แผนกอนามัยอำเภอปฏิบัติอยู่มีดังนี้¹⁰

(1) การป้องกันและควบคุมโรคติดต่อ ได้แก่การฉีดวัคซีนป้องกันโรคต่าง ๆ เช่นอหิวาตกโรค โรคไขเลือดออกของเด็ก โรคคอตีบ โรคไทฟอยด์ โรคสัตว์ที่ติดต่อกัน รวมทั้งการปลูกฝีป้องกันไข้ทรพิษ

⁹ "พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457" มาตรา 109 - 113.

¹⁰ จังหวัดพระนคร รายงานกิจการจังหวัดพระนครประจำปี 2509 (พระนคร : โรงพิมพ์สวนทองถิ่น, 2510) หน้า 139 - 143.

(2) การรักษาพยาบาล ตามอำเภอต่าง ๆ มีสถานื่อนามัยและสำนักงาน
 คุ้มครองเพื่อรักษาผู้ป่วยด้วยโรคต่าง ๆ และทำการคลอดบุตร มีนายแพทย์ประจำปฏิบัติ
 หน้าที่

(3) การสุขาภิบาล เพื่อการอยู่ที่ดีจึงต้องดำเนินการให้ราษฎรมีอนามัย
 ที่ดี โดยการแนะนำให้ราษฎรรักษาความสะอาดและสุขลักษณะต่าง ๆ เช่นการจัดหาน้ำ
 สะอาดสำหรับการบริโภค การสร้างส้วมใหญ่สุขลักษณะ การกำจัดขยะมูลฝอย การตรวจ
 สถานที่ต่าง ๆ ซึ่งอาจเกิดโรคได้ง่าย เช่นสถานที่ปรุงและจำหน่ายอาหาร โรงมหรสพ
 ตลาด โรงฆ่าสัตว์ โรงงาน น้ำประปา โรงเรียน เป็นต้น

(4) การจำหน่ายยาตำราหลวง กระทรวงมหาดไทยได้วางระเบียบการ
 จำหน่ายยาตำราหลวงของกระทรวงสาธารณสุข โดยตั้งคณะกรรมการในส่วนภูมิภาคทุก
 อำเภอ มีนายอำเภอเป็นประธานกรรมการ อนามัยอำเภอและปลัดอำเภอเป็นกรรมการ
 หน้าที่ของ คณะกรรมการมีดังนี้¹¹

(ก) ดำเนินการโฆษณาให้ประชาชนเกิดความนิยมยาตำราหลวง รู้จัก
 ประเภท ชนิด คุณภาพ และราคาของยาตำราหลวง

(ข) พิจารณาจัดตั้งหน่วยขายยาขึ้นตามหมู่บ้านต่าง ๆ โดยชาวบ้าน
 กำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน หรือที่อื่นซึ่งกำนันผู้ใหญ่บ้านเห็นสมควร เป็นสถานที่จำหน่ายยาตำรา
 หลวง

(ค) จัดให้มีเจ้าหน้าที่ตรวจรักษา รับยาและจัดส่งยาไปถึงหมู่บ้านที่
 จำหน่ายยา

(ง) ควบคุมการจำหน่ายยาให้เป็นไปตามราคาที่กำหนดไว้

¹¹ กระทรวงมหาดไทย "ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการดำเนินการ
 จำหน่ายยาตำราหลวง ตามโครงการจำหน่ายยาตำราหลวง ของกรมการปกครอง
 พ.ศ. 2507" เทศาภิบาล เล่ม 59 ตอน 3 (มีนาคม, 2507) หน้า 140.

จ. การปกครองกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และสารวัตร
กำนัน

เจ้าหน้าที่ทั้ง 5 ประเภทนี้อยู่ในบังคับบัญชาของนายอำเภอ นายอำเภอมีอำนาจหน้าที่ในการปกครองเจ้าหน้าที่เหล่านี้ดังต่อไปนี้

- (1) ดำเนินการเกี่ยวกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และแพทย์ประจำตำบลทำคดีวินัย เช่นสอบสวนการกระทำผิดทางวินัย พิจารณาลงโทษและสั่งลงโทษตามอำนาจ เสนอเรื่องราวให้ผู้ว่าราชการจังหวัดสั่งลงโทษ และการดำเนินการเกี่ยวกับการอุทธรณ์คำสั่งลงโทษ
- (2) พิจารณาบำเหน็จความชอบประจำปีของเจ้าหน้าที่ทั้ง 5 ประเภท
- (3) ออกบัตรประจำตัวและทำทะเบียนบัตร เจ้าหน้าที่ทั้ง 5 ประเภท
- (4) ดำเนินการสวัสดิการของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และแพทย์ประจำตำบล
- (5) พิจารณาให้รางวัลแก่เจ้าหน้าที่ทั้ง 5 ประเภท
- (6) เรียกประชุมอบรมเจ้าหน้าที่เหล่านี้ โดยปกติเดือนละครั้ง เพื่อให้มีความรู้ทันเหตุการณ์ และมีความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่
- (7) การขอเครื่องราชอิสริยาภรณ์ให้แก่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และแพทย์ประจำตำบล

ฉ. งานเกี่ยวกับกองอาสารักษาดินแดน

กองอาสารักษาดินแดนเป็นหน่วยกำลังที่จัดตั้งขึ้นในส่วนภูมิภาค ได้แก่ระดับจังหวัดและระดับอำเภอ เรียกว่า กองอาสารักษาดินแดนจังหวัด และกองอาสารักษาดินแดนอำเภอ การจัดกองอาสารักษาดินแดนขึ้นนั้น มีวัตถุประสงค์ดังนี้¹²

- (1) เพื่อบรรเทาภัยที่เกิดจากธรรมชาติและ การกระทำของข้าศึก
- (2) ทำหน้าที่ตรวจรักษาความสงบภายในท้องที่ร่วมกับพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ

¹² "พระราชบัญญัติกองอาสารักษาดินแดน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2504" ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 78 ตอนที่ 19 (28 กุมภาพันธ์, 2504) มาตรา 5.

(3) วิทยาลัยที่สำคัญและทางคมนาคม

(4) ป้องกันการจารกรรม สดับรับฟังและรายงานข่าว

(5) ทำการช่วยให้ความสะดวกแก่ฝ่ายทหารตามที่ทหารต้องการ และช่วย
คัดลอกคำสั่งข้าศึก

(6) เป็นกำลังสำรองส่วนหนึ่งที่พร้อมจะเพิ่ม เติมและสนับสนุนกำลังทหาร
เมื่อมีความจำเป็น

งานในหน้าที่ของนายอำเภอเกี่ยวกับกองอาสารักษาดินแดนมีดังนี้ คือ

(1) การรับสมัครสมาชิกกองอาสารักษาดินแดน

(2) จัดทำทะเบียนประวัติ และสมุดประจำตัวสมาชิก

(3) จัดหาและเบิกจ่ายอาวุธ และเครื่องใช้สอย

(4) ตรวจสอบและซ่อมอาวุธและเครื่องใช้สอย

(5) ฝึกอบรมสมาชิกเป็นครั้งคราว

(6) บังคับบัญชากองอาสารักษาดินแดนอำเภอ

(7) การส่งและใช้กำลังกองอาสารักษาดินแดนปฏิบัติการ เช่นร่วมกับตำรวจ

ปราบปรามโจรผู้ร้าย

งานเกี่ยวกับกองอาสารักษาดินแดนในจังหวัดพระนครมิได้มีบทบาทสำคัญเท่ากับ
ในเขตจังหวัดชายแดนหรือจังหวัดที่มีภัยคุกคาม จำนวนสมาชิกกองอาสารักษาดินแดนในปี
2509 มีอยู่ทั้งสิ้น 191 คน ได้รับการอบรมให้ปฏิบัติหน้าที่ต่อท้องถิ่นทั่ว ๆ ไป เช่นปฏิบัติหน้าที่
ที่รวมกับเจ้าหน้าที่ในการดับเพลิง¹³

ข. งานเกี่ยวกับความมั่นคงและความปลอดภัยของประเทศ

งานในหน้าที่รักษาความมั่นคงและความปลอดภัยของประเทศของนายอำเภอ

มีดังนี้

¹³ "รายงานกิจการจังหวัดพระนคร ประจำปี 2509" หน้า 2.

- (1) คำเนิการป้องกันการแทรกซึมและบอนทำลายของคอมมิวนิสต์ ใค้แกการประชุมอบรมข้าราชการ พนักงานเทศบาล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน พอคา ประชาชน
- (2) ศึกษามสอดส่องเหตุการณ์ ความเคลื่อนไหว อันอาจเป็นอันตรายต่อประเทศชาติ หรือความสงบเรียบร้อยของประชาชน

ซ. การประชุมอบรมราษฎร

การประชุมอบรมราษฎร เป็นวิธีการอันหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างเจ้าหน้าที่ของทางราชการและราษฎร เป็นการเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจของราษฎร เพื่อให้มีความรู้นำไปปรับปรุงการประกอบอาชีพและปรับปรุงความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นอบรมให้ราษฎรมีใจรักท้องถิ่น และเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม แนะนำให้เป็นผู้มีศีลธรรมอันดี ปฏิบัติตามนโยบายของทางราชการและตามกฎหมาย หน้าที่ของนายอำเภอในการประชุมอบรมราษฎร มีดังนี้

- (1) วางโครงการประชุมอบรมราษฎรให้เหมาะสม
- (2) พิจารณาเชิญผู้ทรงคุณวุฒิไปร่วมประชุมอบรม
- (3) คำเนิการประชุมอบรมราษฎรเป็นประจำและให้ทั่วถึงทุกตำบล

ฉ. งานเกี่ยวกับการเลือกตั้ง

งานการเลือกตั้ง เป็นสิ่งจำเป็นต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เลือกผู้แทนของตนเข้าไปมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ การเลือกตั้งมีอยู่ 2 ระดับ คือการเลือกตั้งระดับชาติ ได้แก่การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น ได้แก่การเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล การเลือกตั้งสมาชิกสภาจังหวัด การเลือกกรรมการสุขาภิบาล กรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล

- (1) การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นับตั้งแต่ได้มีการปฏิวัติตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. 2501 เป็นต้นมา คณะปฏิบัติได้มีคำสั่งยกเลิกพรรคการเมืองที่มีอยู่แต่เดิม และห้ามการจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นใหม่ ทำให้การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนระงับไปตั้งแต่นั้นมา อำนาจหน้าที่ของนายอำเภอเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในขณะนี้จึงไม่มีแต่อย่างใด

(2) การเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล ตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล พ.ศ. 2482 การเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลเป็นหน้าที่ของเทศบาลในการดำเนินการ นายอำเภอไม่ได้มีส่วนเข้าไปเกี่ยวข้องด้วยเพียงแต่เป็นผู้ควบคุมในกรณีที่เทศบาลตำบล แต่ในจังหวัดพระนครมีเทศบาลนครกรุงเทพเพียงเทศบาลเดียว นายอำเภอมีหน้าที่เพียงแต่คอยดูแลให้ความร่วมมือให้ความสะดวกและรักษาความสงบเรียบร้อยในการเลือกตั้งเท่านั้น¹⁴

การเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลได้ถูกกระงับมาตั้งแต่มีการปฏิวัติเมื่อเดือนตุลาคม 2501 ในตอนแรกยังไม่ได้กระงับการเลือกตั้งตามวาระ ให้ทำการแต่งตั้งสมาชิกสภาเทศบาลในกรณีที่สมาชิกว่างลง โดยให้วุฒิสภาพิจารณาสอบบุคคลผู้มีคุณสมบัติตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล ส่งไปยังกระทรวงมหาดไทยเพื่อทำการแต่งตั้งอยู่ในตำแหน่งใดเท่าเวลาที่ของผู้ที่คนแทน การปฏิบัติเช่นนี้มีเหตุผลว่ารัฐบาลกำลังปรับปรุงกฎหมายเรื่องนี้¹⁵

ต่อมาได้มีประกาศของคณะปฏิวัติให้วิธีแต่งตั้งสมาชิกสภาเทศบาลและสมาชิกสภาจังหวัดแทนการเลือกตั้งตามวาระ โดยนำความข้อ 1 แห่งประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 34 มาใช้ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลและสมาชิกสภาจังหวัด ดังนั้นการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลและสมาชิกสภาจังหวัดจึงเป็นอำนาจของวุฒิสภาที่จะเสนอชื่อส่งไปให้กระทรวงมหาดไทยทำการแต่งตั้ง¹⁶

¹⁴ "พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล พ.ศ. 2482" ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 56 ตอนที่ 56 (10 พฤศจิกายน, 2482) มาตรา 14.

¹⁵ "ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 34" ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 75 ตอนที่ 104 (ฉบับพิเศษ, 8 ธันวาคม, 2501) หน้า 1.

¹⁶ "ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 55" ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 76 ตอนที่ 13 (20 มกราคม, 2502) หน้า 14.

ในระยะหลังนี้ก็มีพระราชบัญญัติให้เลิกใช้ประกาศของคณะปฏิวัติดังกล่าวข้างต้น เพื่อให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล และการเลือกตั้งสมาชิกสภาจังหวัดตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาจังหวัด แต่โดยยกเว้นไม่ให้มีการเลือกตั้งในจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี โดยให้เหตุผลว่าขณะนี้กำลังดำเนินการร่างกฎหมายนครหลวงอยู่สมควรจะระงับไว้ก่อน¹⁷ ดังนั้นการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลและสมาชิกสภาจังหวัดในจังหวัดพระนครจึงไม่มี แต่ในขณะนี้กระทรวงมหาดไทยกำลังดำเนินการยกเลิกประกาศของคณะปฏิวัติดังกล่าวเพื่อเตรียมการให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลต่อไป

(3) การเลือกตั้งสมาชิกสภาจังหวัด การเลือกตั้งสมาชิกสภาจังหวัดมิได้ให้สิทธิเฉพาะประชาชนที่อยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนจังหวัดเท่านั้น แต่ให้สิทธิประชาชนทั้งจังหวัดไม่ว่าจะอยู่ในเขตเทศบาล หรือเขตสุขาภิบาล เพื่อให้มีผู้แทนของทุกอำเภอในการดำเนินการกิจการขององค์การบริหารส่วนจังหวัด การเลือกตั้งสมาชิกสภาจังหวัดเป็นไปตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาจังหวัด พ.ศ. 2482 ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติม 2 ครั้ง คือใน พ.ศ. 2482 และ พ.ศ. 2498 พระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดให้ผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอมีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินการเลือกตั้ง ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้กำหนดเขตเลือกตั้ง โดยถือว่าอำเภอหนึ่งเป็นเขตเลือกตั้งหนึ่ง และเป็นผู้ประกาศให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาจังหวัด

อำนาจหน้าที่ของนายอำเภอในการดำเนินการเลือกตั้งสมาชิกสภาจังหวัดมีดังต่อไปนี้¹⁸

¹⁷ "พระราชบัญญัติเลิกใช้บังคับประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 34 ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 40 และประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 55 ในจังหวัดอื่นนอกจากจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี" ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 84 ตอนที่ 102 (24 ตุลาคม, 2510) มาตรา 3-4.

¹⁸ "พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาจังหวัด พ.ศ. 2482" ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 56 ตอนที่ 56 (10 พฤศจิกายน, 2482) มาตรา 23 - 53.

(ก) ในการสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาจังหวัด ผู้สมัครจะต้องยื่นใบสมัคร ควบตนเองต่อนายอำเภอ ณ ที่ว่าการอำเภอแห่งเขตเลือกตั้งนั้น ภายในเวลาที่กำหนดไว้ในประกาศ เมื่อนายอำเภอได้รับใบสมัครแล้วจะต้องบันทึกวันและเวลาที่ได้รับไว้เป็นหลักฐานทันที และออกใบรับให้แก่ผู้ยื่นใบสมัคร ถ้าเห็นว่าขอความในใบสมัครถูกต้องนายอำเภอ จะประกาศการสมัครโดยระบุชื่อผู้สมัครไว้ ณ ที่ว่าการอำเภอ แล้วแจ้งให้ผู้สมัครทราบ เครื่องหมายประจำตัว

(ข) นายอำเภอจะต้องประกาศกำหนดที่ลงคะแนนแต่ละหน่วยไม่น้อยกว่า 30 วันก่อนการเลือกตั้ง หน่วยลงคะแนนตามปกติใช้เขตตำบลหนึ่ง เป็นหน่วยลงคะแนนหนึ่ง

(ค) ก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 30 วัน นายอำเภอจะต้องตั้งกรรมการตรวจคะแนนประจำหน่วยลงคะแนนหน่วยละ 3 คน กับกรรมการสำรองไม่เกิน 3 คน และพนักงานคะแนน 1 คน นายอำเภอมีอำนาจปลดกรรมการคะแนนและตั้งบุคคลอื่นแทนได้ การตั้งกรรมการตรวจคะแนน กรรมการสำรอง และพนักงานคะแนนจะต้องตั้งจากผู้ที่มีสิทธิเลือกตั้ง มีความประพฤติดี อ่านและเขียนหนังสือไทยได้ แต่ห้ามตั้งข้าราชการประจำ พนักงานเทศบาล เป็นกรรมการตรวจคะแนนหรือกรรมการสำรอง และห้ามตั้งผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือตัวแทนเป็นพนักงานคะแนน

(ง) นายอำเภอจะต้องทำบัญชีเลือกตั้งจากทะเบียนราษฎร หรือทะเบียนสำมะโนครัวแล้วแต่กรณี และจะต้องแก้ไขเพิ่มเติมตามหลักฐานที่ปรากฏ

(จ) นายอำเภอจะต้องคัดบัญชีผู้มีสิทธิเลือกตั้งแยกออกตามหน่วยลงคะแนน แล้วประกาศไว้ก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 30 วัน ณ ที่ลงคะแนน และที่อื่นซึ่งเห็นได้ง่าย นายอำเภอจะต้องมอบบัญชีผู้มีสิทธิเลือกตั้งให้แก่คณะกรรมการตรวจคะแนนก่อนการประชุมครั้งแรกของคณะกรรมการตรวจคะแนน

(ฉ) ในกรณีที่การลงคะแนนเลือกตั้งไม่อาจกระทำได้ หรือหยุดชงักลงเนื่อง จากเหตุจลาจล อุทกภัย หรือเหตุนอกอำนาจอย่างอื่น คณะกรรมการตรวจคะแนนหน่วยนั้น มีอำนาจเลื่อนการลงคะแนน แล้วรายงานให้นายอำเภอทราบ นายอำเภอมีอำนาจประกาศ กำหนดวันลงคะแนนใหม่ภายใน 7 วัน

(ข) นายอำเภอมีหน้าที่รับเอกสารและหีบบัตรเลือกตั้งจากคณะกรรมการตรวจคะแนนแล้วรวมยอดคะแนนของผู้สมัครแต่ละคนไว้ ถ้าปรากฏว่าคะแนนเท่ากันก็ให้ผู้สมัครซึ่งคะแนนเท่ากันนั้นจับสลากต่อนายอำเภอ

(ข) นายอำเภอมีหน้าที่อำนวยความสะดวกและรักษาความสงบเรียบร้อยในวันเลือกตั้ง

ฉ. การป้องกันและปราบปรามโรคระบาดปศุสัตว์และสัตว์พาหนะ

ตามพระราชบัญญัติโรคระบาดปศุสัตว์และสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2474 กำหนดให้เจ้าพนักงานปกครองท้องที่ตั้งแต่กำนันขึ้นไปเป็นเจ้าหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามโรคระบาดสัตว์ มีหน้าที่ดังต่อไปนี้¹⁹

(1) ตรวจสอบว่าท้องที่ใดเกิดโรคระบาดปศุสัตว์หรือไม่ เพื่อดำเนินการประกาศเขตโรคระบาดสัตว์

(2) พิจารณากำหนดให้นำสัตว์เข้าในท้องที่

(3) พิจารณากำหนดให้นำสัตว์ออกจากท้องที่

(4) กำหนดหากักสัตว์สำหรับตรวจสัตว์

(5) ประกาศแจ้งให้ประชาชนทราบว่าเกิดโรคระบาดสัตว์ และแนะนำการป้องกัน

(6) เวลาเกิดโรคระบาดสัตว์ เมื่อยังไม่มีคำสั่งจากผู้ว่าราชการจังหวัดให้ดำเนินการ นายอำเภอมีอำนาจออกคำสั่งกักสัตว์ในเขตที่มีโรคระบาด ห้ามนำสัตว์เข้าออกไปในเขตนั้น และสั่งให้เจ้าของสัตว์ปฏิบัติตามคำสั่งสัตวแพทย์ เช่นการทำลายซากสัตว์ การฆ่าเชื้อโรค การป้องกันโรค

ญ. งานห้องสมุดอำเภอและห้องสมุดประชาชน

นายอำเภอมีหน้าที่ในการดำเนินการห้องสมุดอำเภอและห้องสมุดประชาชนดังนี้

¹⁹ "พระราชบัญญัติโรคระบาดปศุสัตว์และสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2474" ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 48 หน้า 496 (17 มกราคม, 2474) มาตรา 3, 7, 8.

- (1) จัดให้มีห้องสมุดอำเภอหรือห้องสมุดประชาชนขึ้นในอำเภอของตน
- (2) ดำเนินการจัดหาหนังสือและเอกสารต่าง ๆ ในห้องสมุด
- (3) วางระเบียบเกี่ยวกับการใช้ห้องสมุดอำเภอและห้องสมุดประชาชน
- (4) ควบคุมการดำเนินงานห้องสมุดให้เป็นไปโดยเรียบร้อย

ฎ. การประชาสัมพันธ์

การประชาสัมพันธ์นับว่าเป็นสิ่งจำเป็นต่อการบริหารงานของอำเภอมาก ถ้าการประชาสัมพันธ์เป็นอย่างดีแล้ว จะทำให้ประชาชนทราบความก้าวหน้าในการบริหารงานและให้ความร่วมมือกับทางราชการ นายอำเภอมีหน้าที่ดำเนินการดังต่อไปนี้

- (1) ชี้แจงให้ประชาชนมีความเข้าใจและมีความสัมพันธ์อันดีกับข้าราชการ
- (2) โฆษณาผลความก้าวหน้าของอำเภอให้ประชาชนทราบ
- (3) แกไขข้อที่ไม่เป็นความจริง ซึ่งอาจนำความเสียหายให้แก่รัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล
- (4) ดำเนินการเกี่ยวกับการจัดให้มีป้ายปิดประกาศคำสั่ง หรือประกาศของทางราชการ

2. อำนาจหน้าที่ของนายอำเภอเกี่ยวกับการศึกษา

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 มาตรา 124 - 126 บัญญัติให้นายอำเภอดำเนินการให้มีสถานที่เล่าเรียนให้เพียงพอแก่เด็กในอำเภอนั้น บำรุงการอบรมสั่งสอนมิให้เสื่อมทราม และทำการชี้แจงตักเตือนให้ยุบปกครองส่งบุตรหลานของตนเข้าเล่าเรียน

การศึกษาแต่เดิมตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีการจัดตั้งโรงเรียนขึ้นตามวัดในกรุงเทพฯ และตามหัวเมืองหลายแห่ง แต่เด็กที่อยู่ห่างไกลออกไปยังไม่มีโอกาสได้เรียนหนังสือ จึงได้มีการขยายการศึกษาออกไปยังชนบทที่อยู่ห่างไกล โดยให้กระทรวงมหาดไทยเป็นผู้จัด ซึ่งปรากฏว่าทุกตำบลมีคณะกรรมการจัดการศึกษา ประกอบด้วยกำนัน แพทย์ประจำตำบล และเจ้าอาวาสวัดสำคัญ ๆ ในตำบลนั้น ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2464 ในสมัยสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษาฉบับแรก ซึ่งเป็นผลเนื่อง

มาจากการริเริ่มการศึกษาประชาบาลในตอนปลายรัชกาลที่ 5 การประกาศใช้กฎหมายฉบับนี้ทำให้มีการจัดการศึกษาประชาบาลและจัดตั้งโรงเรียนประชาบาลขึ้นในท้องถิ่นต่าง ๆ การศึกษาประชาบาลจึงเป็นหน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

แต่เดิมโรงเรียนประชาบาลมี 2 ประเภท คือโรงเรียนประชาบาลที่ประชาชนจัดตั้งโดยอาศัยเงินที่ประชาชนสมัครใจออกให้ และดำรงอยู่ได้ด้วยเงินที่เก็บจากประชาชน เป็นรายปีและอาจได้รับเงินอุดหนุนพิเศษจากกระทรวงศึกษาธิการ โรงเรียนประชาบาลอีกประเภทหนึ่งเป็นโรงเรียนที่อำเภอจัดตั้งขึ้นโดยอาศัยเงินช่วยการประถมศึกษา

ต่อมาเมื่อการศึกษาประชาบาลขยายตัวขึ้นทั้งปริมาณโรงเรียน นักเรียน และครู การใช้จ่ายซึ่งมีมากขึ้นเป็นภาระแก่รัฐบาลในการดำเนินการศึกษาประชาบาล ระบบโรงเรียนประชาบาลในสมัยต่อมาจึงเป็นโรงเรียนที่นายอำเภอจัดตั้งขึ้นทั้งสิ้น ดำรงอยู่ด้วยเงินช่วยการประถมศึกษาและจากงบประมาณของกระทรวงศึกษาธิการ ครูที่ทำการสอนเรียกว่าครูประชาบาล มีฐานะเป็นลูกจ้างประจำของรัฐ จนกระทั่งเมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2496 รัฐบาลได้ยกฐานะครูประชาบาลเป็นข้าราชการครูตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้รับผิดชอบในการศึกษาประชาบาล จังหวัดและอำเภอเป็นผู้ดำเนินการ พระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2478 กำหนดไว้ว่าเมื่อท้องถิ่นใดมีฐานะเป็นเทศบาลแล้ว ให้โอนโรงเรียนประชาบาลพร้อมด้วยทรัพย์สินของโรงเรียนไปเป็นของเทศบาล²⁰ การศึกษาประชาบาลบางส่วนจึงอยู่ในหน้าที่ของเทศบาลระยะหนึ่ง จนถึง พ.ศ. 2487 ซึ่งได้อโอนไปสังกัดกระทรวงศึกษาธิการอีกครั้งหนึ่ง ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2498 ได้มีการโอนโรงเรียนประชาบาลในเขตเทศบาลให้เทศบาลดำเนินการจนถึงปัจจุบันนี้

สำหรับโรงเรียนประชาบาลที่อยู่นอกเขตเทศบาลก็ยังคงสังกัดกระทรวงศึกษาธิการอยู่ตามเดิม โดยจังหวัดและอำเภอเป็นผู้ดำเนินการ จนกระทั่งเมื่อเดือน

²⁰ "พระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2478" ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 52 (24 พฤศจิกายน, 2478) มาตรา 40.

กันยายน พ.ศ. 2509 ได้มีพระราชบัญญัติโอนโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนจังหวัด เขตสุขาภิบาลและเขตองค์การบริหารส่วนตำบล ไปสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด โรงเรียนที่โอนไปก็คือ โรงเรียนประชาบาลที่นายอำเภอจัดตั้งขึ้น และโรงเรียนรัฐบาลสังกัด กรมสามัญศึกษาซึ่งสอนตามหลักสูตรประถมศึกษาตอนปลายของกระทรวงศึกษาธิการ และตั้งอยู่ในบริเวณเดียวกันกับโรงเรียนประชาบาลที่นายอำเภอจัดตั้งขึ้น หรือตั้งอยู่ในท้องที่ตำบลซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการประกาศขยายการศึกษาภาคบังคับแล้ว และให้โอนทรัพย์สิน หนี้สิน สิทธิ ภาราชากรพลเรือนสามัญ ภาราชากรพลเรือนวิสามัญ และลูกจ้างซึ่งมีอยู่ในโรงเรียนดังกล่าว ไปขึ้นกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดด้วย²¹

อำนาจหน้าที่ของนายอำเภอตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา มีดังนี้²²

(1) ถ้าตำบลใดไม่มีโรงเรียนประถมศึกษา หรือมีไม่พอแก่ความเป็นอยู่ของตำบลนั้น นายอำเภอจะต้องจัดตั้งโรงเรียนประชาบาลขึ้นสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด จะตั้งได้จำนวนเท่าใดต้องได้รับความเห็นชอบจากผู้ว่าราชการจังหวัดเสียก่อน ส่วนเงินที่จะต้องใช้จ่ายในการจัดตั้งและการดำรงโรงเรียนประชาบาลนั้น ให้ได้รับจากทรัพย์สินซึ่งประชาชนออกให้โดยสมัครใจ เงินซึ่งได้มาโดยกฎหมาย หรือเงินจากงบประมาณขององค์การบริหารส่วนจังหวัด หรือเงินอุดหนุนที่ได้รับจากรัฐบาล

(2) นายอำเภอเป็นผู้จัดการโรงเรียนประชาบาลสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด มีศึกษาธิการอำเภอเป็นผู้ช่วยโดยตำแหน่ง และอาจมีผู้ช่วยอื่น ๆ ซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้งอีกก็ได้ และในกรณีที่จำเป็นหรือเพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงการศึกษา ผู้ว่าราชการจังหวัดอาจจะแต่งตั้งศึกษาธิการจังหวัดให้เป็นผู้จัดการโรงเรียนประชาบาลแทนนายอำเภอก็ได้

²¹ "พระราชบัญญัติโอนโรงเรียนประถมศึกษาบางประเภทไปสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2509" ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 83 ตอนที่ 79 (ฉบับพิเศษ, 16 กันยายน, 2509) มาตรา 3 - 6.

²² "พระราชบัญญัติประถมศึกษา (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2509" ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 83 ตอนที่ 79 (16 กันยายน, 2509) มาตรา 31 - 33.

(3) นายอำเภอในฐานะผู้จัดการโรงเรียนประชาบาลและเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ในการศึกษา มีหน้าที่แจ้งความให้บิดามารดา หรือผู้ปกครองเด็ก ส่งเด็กเข้าเล่าเรียนตามกฎหมาย เด็กที่มีอายุย่างเข้าปีที่ 8 จะต้องเรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษาแห่งใดแห่งหนึ่งจนอายุย่างเข้าปีที่ 15 เว้นแต่เด็กนั้นจะจบประโยคประถมศึกษาตอนต้น หรือประถมศึกษาตอนปลายแล้วแต่กรณี

(4) นายอำเภอมีอำนาจยกเว้นเด็กเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาได้ ถ้าหากบิดามารดาหรือผู้ปกครองเด็กคนใด ร้องขอเป็นลายลักษณ์อักษรให้ยกเว้นเด็กจากการเรียนอยู่ในชั้นประถมศึกษา โดยเหตุที่เด็กนั้นได้รับการศึกษาอยู่ในครอบครัวของตน เด็กที่บกพร่องในส่วนของร่างกาย กำลังความคิด เป็นโรคติดต่อหรือเป็นโรคเรื้อรัง หรือเด็กที่ต้องหาเลี้ยงชีพบิดามารดา เมื่อนายอำเภอพิจารณาเห็นว่าเขาตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดไว้ ก็ให้มีอำนาจยกเว้นได้

(5) อำนาจหน้าที่ในการปกครองครู เมื่อได้โอนการศึกษาประชาบาลมาขึ้นกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดแล้ว ครูประชาบาลซึ่งแต่เดิมเป็นข้าราชการพลเรือนก็เปลี่ยนฐานะมาเป็นข้าราชการส่วนจังหวัด นายอำเภอจึงมีภาระเพิ่มขึ้นเพราะจะต้องควบคุมครูประชาบาลซึ่งมีจำนวนมาก นายอำเภอเป็นผู้แต่งตั้งและถอดถอนครูประชาบาลโดยความเห็นชอบของผูวราชการจังหวัด ทำหน้าที่พิจารณาเสนอความดีความชอบ การเลื่อนขั้นเลื่อนเงินเดือน ตลอดจนการสวัสดิการต่าง ๆ

3. อำนาจหน้าที่ของนายอำเภอเกี่ยวกับการทะเบียน

การทะเบียนในหน้าที่ของนายอำเภอชั้นนอกนอกเหนือไปจากที่อำเภอชั้นในปฏิบัติอยู่มี 2 ประเภทคือ การทะเบียนราษฎร และการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติสัญชาติ ซึ่งงานในหน้าที่นี้ในเขตอำเภอชั้นในเป็นหน้าที่ของเทศบาลนครกรุงเทพฯ เทศบาลจัดตั้งสำนักงานทะเบียนท้องถิ่นแขวงทำหน้าที่ในการจดทะเบียน แต่ในเขตอำเภอชั้นนอกเป็นหน้าที่ของนายอำเภอท้องที่ที่จะต้องกระทำ โดยมีปลัดอำเภอคนหนึ่งเป็นผู้ปฏิบัติงานในเรื่องการทะเบียนต่าง ๆ

ก. การทะเบียนราษฎร

การจดทะเบียนราษฎร หมายถึงการจดทะเบียนการเกิด การตาย และการย้ายที่อยู่ มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบสถิติจำนวนพลเมือง อำนาจหน้าที่ของนายอำเภอในเรื่องนี้เป็นไปตามพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2499 กระทรวงมหาดไทยได้จัดตั้งสำนักงานทะเบียนราษฎรขึ้นตามที่ต่าง ๆ ดังนี้คือ²³

(1) สำนักงานกลางทะเบียนราษฎร ตั้งขึ้นในกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

(2) สำนักงานทะเบียนจังหวัด

(3) สำนักงานทะเบียนอำเภอ

(4) สำนักงานทะเบียนตำบล

(5) สำนักงานทะเบียนท้องถิ่นในเขตเทศบาล

ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นนายทะเบียนจังหวัด มีอำนาจแต่งตั้งและถอดถอนนายทะเบียนอำเภอและช่วยนายทะเบียนโค ตามปกติผู้ว่าราชการจังหวัดจะแต่งตั้งนายอำเภอเป็นนายทะเบียนอำเภอ ปลัดอำเภอเป็นช่วยนายทะเบียนอำเภอ และกำนันเป็นนายทะเบียนตำบล การแจ้งตามกฎหมายทะเบียนราษฎรตามปกติจะต้องแจ้งแก่กำนันซึ่งเป็นนายทะเบียนตำบล กำนันจะต้องรวบรวมส่งต่อนายทะเบียนอำเภออีกทอดหนึ่ง

หลักเกณฑ์ในการจดทะเบียนราษฎร มีดังต่อไปนี้²⁴

(1) การแจ้งเกิด คนเกิดในบ้าน เจาบ้านต้องแจ้งต่อนายทะเบียนท้องที่ภายใน 15 วัน นับตั้งแต่วันเกิด คนเกิดนอกบ้านมารดาต้องแจ้งต่อนายทะเบียนท้องที่เกิดหรือท้องที่ที่พึ่งแจ้งได้ในโอกาสแรกภายใน 15 วัน ถ้าผู้ใดพบทารกเกิดใหม่ถูกทิ้งไว้ตอแจ้งพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจหรือนายทะเบียนผู้รับแจ้งแห่งท้องที่โดยเร็ว เมื่อได้

²³ "กฎกระทรวงมหาดไทยออกตามความในพระราชบัญญัติทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2499" ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 73 ตอนที่ 36 (1 พฤษภาคม, 2499) ข้อ 1 - 3.

²⁴ "พระราชบัญญัติทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2499" ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 3 ตอนที่ 101 (21 กุมภาพันธ์, 2499) มาตรา 11 - 27.

รับแจ้งการเกิดแล้ว นายทะเบียนจะต้องออกสูติบัตรให้ไว้เป็นหลักฐาน และเพิ่มรายการเกิดในสำเนาทะเบียนมาน

(2) การตั้งชื่อบุตร บิดามารดาหรือผู้ปกครองเด็กแล้วแต่กรณีจะต้องแจ้งชื่อตัวของบุตรต่อนายทะเบียนผู้รับแจ้งภายใน 6 เดือนนับแต่วันเกิด นายทะเบียนผู้รับแจ้งจะต้องรายงานให้นายทะเบียนอำเภอเพิ่มชื่อในทะเบียนมาน แล้วแจ้งให้จังหวัดทราบ

(3) การแจ้งการตาย ถ้ามีคนตายในบ้าน เจ้าบ้านจะต้องแจ้งต่อนายทะเบียนท้องที่ภายในเวลา 24 ชั่วโมง คนตายนอกบ้านผู้พบศพจะต้องแจ้งนายทะเบียนท้องที่ภายใน 24 ชั่วโมง ถ้าถูกตายในท้องในมานมารดาต้องแจ้งนายทะเบียนท้องที่หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจภายใน 24 ชั่วโมง นายทะเบียนผู้รับแจ้งการตายจะออกมรณบัตรหรือบัตรลูกตายในท้องให้ไว้เป็นหลักฐาน และจำหน่ายชื่อคนตายออกจากทะเบียน

(4) การย้ายที่อยู่ เมื่อมีการย้ายที่อยู่เจ้าของบ้านจะต้องแจ้งต่อนายทะเบียนการย้ายเขาหรือย้ายออกเจ้าบ้านจะต้องแจ้งต่อนายทะเบียนภายใน 15 วัน นับตั้งแต่วันที่ย้ายเขาหรือย้ายออกนั้น นายทะเบียนจะต้องแก่ทะเบียนใหญ่ถูกต้อง

ข. การทะเบียนมาน

นายอำเภอต้องดำเนินการเกี่ยวกับทะเบียนมาน ดังนี้²⁵

- (1) นายอำเภอจะต้องจัดทำทะเบียนมานไว้ทุกบาน
- (2) ผู้ใดจะเปลี่ยนแปลงแก้ไขราชการในทะเบียนมานจะต้องยื่นคำร้องต่อนายอำเภอ ถ้านายอำเภอเห็นสมควร หรือมีหลักฐานเป็นที่เชื่อถือได้ก็จะดำเนินการแก้ไขให้
- (3) ให้ทุกบานมีเลขหมายประจำบาน โดยให้เจ้าของบ้านแจ้งต่อนายทะเบียนเพื่อกำหนดเลขหมายประจำบานให้
- (4) ผู้ใดรื้อบานหรือสร้างบานใหม่จะต้องแจ้งต่อนายทะเบียนภายใน 15 วัน

²⁵ เรื่องเดียวกัน มาตรา 28 - 30.

ค. การขอแก้ไข ตรวจคน และการควบคุมทะเบียนบ้าน

หลักเกณฑ์ในการขอแก้ไข ตรวจคน และการควบคุมมีดังนี้²⁶

(1) ผู้ที่จะขอแก้ไขรายการในทะเบียนบ้าน ทะเบียนคนเกิด หรือเอกสารอื่น ๆ เกี่ยวกับทะเบียนราษฎร ในกรณีที่มีเอกสารหรือหลักฐานของทางราชการ เช่นการขอแก้ชื่อตัว ชื่อสกุล เมื่อนายอำเภอตรวจพิจารณาหลักฐานแล้วเห็นว่าเชื่อถือได้ ก็ให้แก้รายการในทะเบียนบ้านได้

(2) การขอแก้ไขเอกสารทุกชนิดเกี่ยวกับการทะเบียนราษฎร ซึ่งไม่เกี่ยวกับการแก้ไขสัญชาติ และไม่มีเอกสารของทางราชการมาแสดง เมื่อนายอำเภอได้รับคำร้องขอแล้วจะต้องสอบสวนหลักฐานและพยานต่าง ๆ แล้วเสนอให้จังหวัดพิจารณาอนุมัติ

(3) การขอแก้รายการเกี่ยวกับสัญชาติในเอกสารต่าง ๆ นายอำเภอจะต้องสอบสวนหลักฐานของผู้ร้อง คือสูติบัตร พยานบุคคล ทะเบียนทหาร หลักฐานการแปลงสัญชาติ ทะเบียนสมรส แล้วรวบรวมหลักฐานนั้นเสนอให้จังหวัดพิจารณา กระทรวงมหาดไทยมีอำนาจในการสั่งการ เมื่อกระทรวงมหาดไทยสั่งการอย่างใด นายอำเภอจะต้องแก้ไขรายการในทะเบียนบ้านให้ถูกต้องควย แล้วแจ้งให้ผู้อยู่ขอแก้รายการทราบ

(4) การขอตรวจดูทะเบียนบ้าน หรือคัดสำเนาทะเบียนบ้านของผู้ที่มีส่วนได้เสีย นายอำเภอต้องอำนวยความสะดวกให้

(5) การคัดและรับรองสำเนาทะเบียนบ้าน นายอำเภอจะต้องดำเนินการให้และเรียกเก็บค่าธรรมเนียมตามระเบียบ

(6) นายอำเภอต้องคอยตรวจตราการปฏิบัติงานของนายทะเบียนตำบลให้ถูกต้องตามกฎหมาย และระเบียบที่กำหนดไว้

ง. การปฏิบัติตามพระราชบัญญัติสัญชาติ

(1) การขอถือสัญชาติตามสามีของหญิงต่างดาว หญิงต่างดาวซึ่งเป็นภริยา โดยถูกต้องตามกฎหมายของสามีซึ่งเป็นบุคคลสัญชาติไทย ถ้าประสงค์จะถือสัญชาติไทยตามสามีจะต้องยื่นคำร้องต่อนายอำเภอท้องที่ พร้อมทั้งแสดงหลักฐานการสมรส หลักฐานการ

²⁶ กรมการปกครอง "งานในหน้าที่ตำแหน่งปลัดอำเภอ" หน้า 16 - 17

เป็นบุคคลสัญชาติไทยของสามี เช่นบัตรประจำตัวประชาชน สูติบัตร ทะเบียนบ้าน ทะเบียน
 ทหาร เมื่อนายอำเภอได้รับคำร้องแล้วจะต้องสอบสวนผู้ร้อง สามีของผู้ร้อง และพยาน
 อย่างน้อย 2 คน เมื่อสอบสวนแล้วให้ส่งไปยังผู้ว่าราชการจังหวัด เพื่อส่งกระทรวงมหาด
 ไทยพิจารณาอนุมัติ เมื่อได้รับอนุมัติแล้วให้ผู้ร้องขอหลักฐานมาแสดงเพื่อแก้สัญชาติใน
 ทะเบียนบ้าน และทำบัตรประจำตัวประชาชน

(2) การแปลงสัญชาติไทย ตามกฎหมาย นายอำเภอไม่ควรมีหน้าที่โดยตรงใน
 เรื่องนี้ แต่เป็นหน้าที่ของกรมตำรวจ ผู้ประสงค์จะขอแปลงสัญชาติไทยจะต้องยื่นคำร้องต่อ
 สถานีตำรวจท้องที่ หรือที่สันติบาล กรมตำรวจจะมีหนังสือถึงผู้ว่าราชการจังหวัด เพื่อให้
 สอบสวนความประพฤติและหลักฐานต่าง ๆ จังหวัดจะส่งให้นายอำเภอดำเนินการสอบสวน นาย
 อำเภอจะต้องสอบสวนหลักฐานต่าง ๆ แล้วรวบรวมส่งผู้ว่าราชการจังหวัดต่อไป

(3) การขอคืนสัญชาติไทย หมายถึงกรณีที่บุคคลซึ่งมีสัญชาติไทยได้ทำไป
 สำคัญประจำตัวคนต่างดาวไว้ เมื่อประสงค์จะขอคืนมาถือสัญชาติไทยตามเดิม จะต้อง
 ยื่นคำร้องต่อกรมตำรวจ พร้อมควยหลักฐานที่แสดงว่าตนเป็นบุคคลสัญชาติไทย เมื่อได้รับ
 อนุมัติแล้วจะต้องนำหลักฐานการไต่คืนสัญชาติไทยมาแสดงต่อนายอำเภอ เพื่อแก้สัญชาติใน
 ทะเบียนบ้านและทำบัตรประจำตัวประชาชน

4. การปรับปรุงและส่งเสริมอาชีพ

การส่งเสริมอาชีพเป็นนโยบายที่สำคัญของกระทรวงมหาดไทย ได้มีการ
 ดำเนินงานในด้านนี้อย่างกว้างขวาง แบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้คือ

ก. การส่งเสริมอาชีพของราษฎร การส่งเสริมอาชีพเป็นงานในหน้าที่ของ
 แผนกส่งเสริมอาชีพ นายอำเภอเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่เองโดยตรง เพราะถือว่าเป็นงานสำคัญ
 การส่งเสริมอาชีพมีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ²⁷

- (1) เพื่อให้ราษฎรมีความรู้ และนำความรู้ไปประกอบอาชีพ
- (2) เพื่อจัดให้ราษฎรเขาประกอบอาชีพตามที่เห็นว่าจะเป็นประโยชน์ หรือ
 ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น

²⁷ "รายงานกิจการจังหวัดพระนคร ประจำปี 2509" หน้า 19.

(3) เพื่อปรับปรุงอุปสรรคข้อขัดข้องในการประกอบอาชีพ
 การส่งเสริมอาชีพแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ การส่งเสริมอาชีพที่ราษฎร
 ใดกระทำอยู่แล้ว และการส่งเสริมอาชีพตามนโยบายของกระทรวงมหาดไทย อาชีพที่
 ราษฎรส่วนใหญ่ในอำเภอชั้นนอกจัดทำอยู่ ได้แก่การทำนา นายอำเภอจึงมีหน้าที่ส่งเสริม
 การทำนา เช่นการแนะนำให้ราษฎรทำนาปีละ 2 ครั้ง ส่วนการส่งเสริมอาชีพตาม
 นโยบายของกระทรวงมหาดไทย แต่ละอำเภอเลือกส่งเสริมให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น
 เป็นแห่ง ๆ ไป โครงการส่งเสริมอาชีพในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา²⁸

- การส่งเสริมการทำนาปีละ 2 ครั้ง
- การส่งเสริมการปลูกมะพร้าวตามคันนา
- การส่งเสริมการเลี้ยงสุกร
- การส่งเสริมการปลูกพืชไร่
- การส่งเสริมการเลี้ยงปลาน้ำจืด
- การส่งเสริมการปลูกผักกะเจต
- การส่งเสริมการปลูกกล้วยหอม
- การส่งเสริมการปลูกผักบุ้ง
- การส่งเสริมอาชีพสวนผัก
- การส่งเสริมการเพาะเห็ดฟาง

นอกจากอาชีพต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้ ยังมีการส่งเสริมการกสิกรรมเพื่อให้
 ราษฎรปลูกพืชอย่างอื่นนอกจากข้าว ได้แก่พืชจำพวกผัก ผลไม้ การส่งเสริมการทำไร่ -
 นา - สวนผสม ส่งเสริมการปรับปรุงคุณภาพที่ดิน แนะนำการไถพยุต่าง ๆ ทำการอบรม
 กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และกสิกรทั่วไปใหม่ความรู้ในทางกสิกรรม ช่วยเหลือราษฎรในการจัด
 ซื้อพันธุ์พืช และแนะนำการปรับศัตรูพืชต่าง ๆ

ข. การส่งเสริมการทำนาและแก้ไขบรรเทาความเสียหายของการทำนา
 การทำนาคืออาชีพหลักของราษฎรในเขตอำเภอชั้นนอก เพราะพื้นที่
 ส่วนใหญ่เหมาะสำหรับการปลูกข้าว รัฐบาลถือว่าอาชีพการทำนาเป็นอาชีพที่มีความสำคัญ

²⁸ "รายงานกิจการจังหวัดพระนครศรีอยุธยาประจำปี 2509" หน้า 19 - 20.

ปึงของประเทศ จึงได้กำชับให้เจ้าหน้าที่เอาใจใส่อย่างใกล้ชิด การทำนาส่วนใหญ่ยังต้องอาศัยธรรมชาติเป็นอย่างมาก ซึ่งบังเกิดความไม่แน่นอนอันเป็นผลเสียหายต่อการทำนามวย ๆ เช่นฝนแล้งไม่มีน้ำในการทำนา เกิดอุทกภัยท่วมไรนาเสียหาย เกิดโรคระบาดพืชหรือศัตรูพืชระบาด ภัยต่าง ๆ เหล่านี้เมื่อเกิดขึ้นย่อมมีผลกระทบกระเทือนต่อความเป็นอยู่ของประชาชน นายอำเภอจึงต้องดำเนินการในเรื่องนี้อย่างใกล้ชิด งานที่อำเภอชั้นนอกจัดทำอยู่ได้แก่²⁹

(1) การคนควาและทดลองการทำนาเพื่อนำไปเผยแพร่ราษฎร ได้แก่การทำแปลงเปรียบเทียบพันธุ์ข้าวในท้องดิน เพื่อหาพันธุ์ข้าวที่เหมาะสม ทำแปลงทดลองเปรียบเทียบปุ๋ยข้าวในท้องดินเพื่อหาอัตราส่วนการใส่ปุ๋ย

(2) การส่งเสริมและเผยแพร่การทำนา ได้แก่การทำนาสาธิตแปลงใหญ่ เพื่อแนะนำให้ราษฎรมีความรู้ในการทำนาตามแบบแผนใหม่ ส่งเสริมการเลี้ยงปลาในนาข้าวเพื่อเพิ่มพูนอาหารและรายได้ของชาวนา แนะนำการปลูกพืชหมุนเวียนในนาข้าวเพื่อส่งเสริมให้ชาวนามีงานทำตลอดปี ดำเนินการประกวดพันธุ์ข้าวเพื่อให้ราษฎรนิยมปลูกข้าวพันธุ์ดี และการประชุมอบรมกลุ่มชาวนาเพื่อวางแผนพัฒนากลุ่มชาวนา

(3) ส่งเสริมและจัดสรรสังคมชนบท ดำเนินการส่งเสริมให้ตั้งกลุ่มชาวนาเพื่อให้ชาวนาร่วมมือกันในการประกอบอาชีพ และเพื่อเป็นการสะดวกต่อการแนะนำและการให้ความช่วยเหลือ เป็นการส่งเสริมให้ชาวนาได้ช่วยตัวเองมากขึ้น

(4) ให้บริการและอนุเคราะห์ชาวนา เมื่อเกิดมีความเสียหายในการทำนา เช่น ศัตรูข้าวระบาด ปฏิบัติงานคานการปราบศัตรูข้าว ฉีดยาหรือพ่นยากำจัดโรคข้าวและสัตว์ที่เป็นอันตรายต่อข้าว นำข้าพันธุ์ดีไปเผยแพร่แก่ชาวนา ให้ความช่วยเหลือชาวนาในการจัดหาปุ๋ยและวัสดุในการทำนา เช่น เครื่องท่อนแรก เครื่องสูบน้ำ เครื่องพ่นยาปราบศัตรูข้าว

ค. การส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์

การส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์เป็นสิ่งสำคัญสำหรับประเทศเกษตรกรรม ในปัจจุบันนี้ประชาชนได้อาศัยสัตว์เพื่อใช้แรงงานและใช้เป็นอาหาร สัตว์ที่ใช้แรงงานได้แก่

โค กระบือ มีความสำคัญต่อการเกษตรกรรมมาก นายอำเภอจึงต้องดำเนินการส่งเสริมให้ราษฎรเลี้ยงสัตว์เพื่อให้มีปริมาณพอเพียงไม่ขาดแคลน ในทางปฏิบัติหน้าที่ในเรื่องนี้ สัตวแพทย์อำเภอเป็นผู้ดำเนินการ ปฏิบัติหน้าที่ดังต่อไปนี้³⁰

- (1) การป้องกันโรคสัตว์ โคแก่การฉีดวัคซีนป้องกันโรคดวงหน้า การควบคุมสัตว์และทราบสัตว์ที่นำเข้ ออก แนะนำประชาชนในการป้องกันโรคสัตว์
- (2) เมื่อเกิดโรคระบาดสัตว์ขึ้นต้องรีบกำจัดโดยเร็ว มิให้โรคลุกลามแพร่หลายออกไป กำหนดเขตห้ามนำสัตว์เข้ ออก ฉีดวัคซีนป้องกันโรคแก่สัตว์ที่เหลือ
- (3) ส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์เพื่อให้ได้ปริมาณและคุณภาพสูง ออกเยี่ยมเยียนราษฎรผู้เลี้ยงสัตว์ในท้องที่ต่าง ๆ เพื่อให้คำแนะนำในการเลี้ยง การป้องกันโรค การคัดเลือกพันธุ์

เพื่อให้การควบคุมการฆ่าสัตว์ให้เป็นไปตามกฎหมาย นายอำเภอเป็นเจ้าพนักงานออกใบอนุญาตฆ่าสัตว์ในเขตอำเภอชั้นนอก ผู้ใดจะทำการฆ่าสัตว์ต้องขออนุญาตเจ้าหน้าที่เสียก่อน ผู้ที่จะจำหน่ายเนื้อสัตว์ตายเองหรือมิได้ถูกฆ่าโดยได้รับอนุญาตก็จะต้องยื่นคำร้องขออนุญาตเช่นเดียวกัน³¹ การดำเนินการเช่นนี้ก็เพื่อเป็นการป้องกันมิให้ฆ่าสัตว์เกินความจำเป็นจนเกิดการขาดแคลนขึ้นได้ นายอำเภอจะต้องสอดส่องดูแลการลักลอบฆ่าสัตว์บางประเภท

ง. การชลประทานราษฎร

การชลประทานราษฎรหมายถึงกิจการที่ราษฎรร่วมกันจัดทำขึ้นเพื่อให้ได้น้ำมาใช้ในการเพาะปลูก หรือเพื่อป้องกันความเสียหายอันเกิดจากน้ำ ได้แก่การสร้างคันกันน้ำ ทำประตูระบายน้ำ ขุดลอกคลองส่งน้ำ สร้างทอระบายน้ำ ทำนบกั้นน้ำ ขุดบ่อน้ำ

³⁰ "รายงานกิจการจังหวัดพระนครประจำปี 2509" หน้า 145 - 160.

³¹ "กฎกระทรวงฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2503) ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2502" ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 77 ตอนที่ 7 (ฉบับพิเศษ, 27 มกราคม, 2503) ขอ 1 - 4.

งานเหล่านี้อยู่นอกเหนือโครงการชลประทานหลวง แต่อยู่ในความควบคุมของนายอำเภอใน
อันที่จะดำเนินการช่วยเหลือสนับสนุนให้ราษฎรได้นำน้ำใช้ในการเพาะปลูก

อำนาจหน้าที่ของนายอำเภอเกี่ยวกับการชลประทานราษฎร มีดังนี้³²

(1) การอนุญาตให้ทำการชลประทานส่วนบุคคล ราษฎรผู้ประสงค์จะทำการ
ชลประทานส่วนบุคคลตั้งแต่ 200 ไร่แต่ไม่เกิน 500 ไร่ จะต้องขออนุญาตต่อเจ้าหน้าที่โดย
ยื่นคำขอต่อนายอำเภอท้องที่ นายอำเภอจะต้องปิดประกาศโฆษณาไว้ ณ ที่ว่าการอำเภอและ
ในตำบลติดต่อกันกับตำบลที่จะทำการชลประทาน เป็นเวลา 15 วัน ถ้าไม่มีผู้ใดคัดค้าน
นายอำเภอจะอนุญาตให้ทำการชลประทานได้ แต่ถาเนื้อที่มีจำนวนเกิน 500 ไร่ขึ้นไป
นายอำเภอจะต้องส่งเรื่องไปให้จังหวัด หรือกระทรวงเกษตรอนุญาตแล้วแต่กรณี

(2) นายอำเภอมีหน้าที่สำรวจพื้นที่ทางน้ำหรือแหล่งน้ำ แล้วเรียกประชุม
ปรึกษาหารือกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และราษฎรเพื่อวางโครงการจัดทำชลประทานราษฎร
ถาทุกฝ่ายเห็นชอบแล้ว นายอำเภอต้องทำโครงการเสนอกระทรวงมหาดไทย เพื่อขอเงิน
ช่วยเหลือ เมื่อกระทรวงมหาดไทยเห็นชอบและให้ความช่วยเหลือแล้ว นายอำเภอต้องดำเนิน
การให้สำเร็จตามโครงการแล้วรายงานให้กระทรวงมหาดไทยทราบ ถามีอุปสรรคในการ
ดำเนินงานต้องรายงานจังหวัดเพื่อขอความช่วยเหลือ

(3) นายอำเภอมีหน้าที่คอยดูแลมิให้การชลประทานส่วนบุคคลกีดขวางที่
สาธารณะหรือเกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น ถาเจ้าของชลประทานไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไข
ดังกล่าว นายอำเภอมีอำนาจสั่งให้เจ้าของชลประทานทำการอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่ตน
เห็นสมควรได้ ถาหากเจ้าของชลประทานไม่ปฏิบัติตาม นายอำเภอมีอำนาจเข้าไปดำเนินการ
ป้องกันความเสียหายได้

(4) นายอำเภอมีอำนาจตั้งบุคคลที่สมควรตามความเห็นชอบของราษฎรส่วน
มากที่ได้รับประโยชน์ในเขตชลประทาน เป็นหัวหน้าการชลประทานหรือเป็นผู้ช่วยตาม

³² "พระราชบัญญัติการชลประทานราษฎร พ.ศ. 2482" ราชกิจจานุเบกษา
เล่ม 56 ตอนที่ 53 (26 ตุลาคม, 2482) มาตรา 7, 10, 13, 14, 19

จำนวนที่เห็นสมควร และมีอำนาจถอดถอนบุคคลดังกล่าวได้

(5) นายอำเภอมีอำนาจสั่งเกณฑ์แรงงานหรือเครื่องอุปโภคบริโภคสำหรับราชการในส่วนราชการใด และในกรณีไม่มีบริเวณที่ขุดดินและทิ้งมูลดิน นายอำเภอมีอำนาจสั่งให้ขุดหรือทิ้งมูลดินในที่ดินใกล้เคียงใด โดยให้ห่างไม่เกินข้างละ 5 เมตร

จ. การจัดหางานให้แก่ผู้ไร้อาชีพ

นายอำเภอต้องเอาใจใส่ให้ความช่วยเหลือราษฎรที่ไม่มีอาชีพ หรือมีอาชีพไม่แน่นอน หรือมีฐานะยากจน โดยดำเนินการให้บุคคลเหล่านี้ได้มีโอกาสรับจ้างทำงานของเอกชน หรืองานที่ทางราชการจ้างโดยใช้จ่ายจากเงินภาษีบำรุงท้องที่ ดำเนินการส่งเสริมช่วยเหลือให้บุคคลเหล่านี้ประกอบอาชีพเป็นหลักฐาน ในกรณีที่จำเป็นและเหมาะสมอาจช่วยเหลือให้สมัครเขาเป็นสมาชิกในนิคมสร้างตนเองของกรมประชาสงเคราะห์ซึ่งจัดให้มีขึ้นตามแหล่งต่าง ๆ สำหรับประชาชนที่ไม่สามารถช่วยตนเองได้ เช่น ร่างกายพิการ ทุพพลภาพ เจ็บป่วยเรื้อรัง ชราภาพ ไร้ที่พึ่ง นายอำเภอต้องดำเนินการให้ความช่วยเหลือ เช่น ช่วยเหลือในด้านการเงิน หรือดำเนินการติดต่อกับกรมประชาสงเคราะห์เพื่อรับไปสงเคราะห์

5. อำนาจหน้าที่ของนายอำเภอในการบำรุงท้องที่

การบำรุงท้องที่เป็นอำนาจหน้าที่ของนายอำเภอตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ในหมวดที่ว่าด้วยการบำรุงการท่ามาคาศายป่าไม้ และทางไปมาต่อกัน ตั้งแต่มาตรา 114 - 123 ได้แก่การสำรวจแหล่งประกอบอาชีพของราษฎร บำรุงผลประโยชน์ในการประกอบอาชีพ บำรุงรักษาทางคมนาคม ที่สาธารณะ วัด กุศลสถานต่าง ๆ งานเหล่านี้ในปัจจุบันอยู่ในขอบข่ายของการพัฒนาชุมชน แบ่งออกเป็นงานด้านต่าง ๆ ดังนี้

ก. การบำรุงท้องที่

การบำรุงท้องที่เป็นหน้าที่ของแผนกบำรุงท้องที่ ได้แก่การดำเนินการบำรุงท้องที่ด้วยเงินที่เก็บได้จากภาษีบำรุงท้องที่ ในสิ่งซึ่งอำนวยประโยชน์สุขให้แก่ราษฎรอย่างแท้จริง เช่น งานในด้านการชลประทานราษฎร การก่อสร้างซ่อมแซมถนนหนทาง ก่อสร้างโรงเรียน สถานือนามัย บ่อน้ำสาธารณะ ส่วนใหญ่เป็นงานที่อยู่ในหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดและสุขาภิบาล นายอำเภอปฏิบัติหน้าที่ในนามของหน่วยการปกครอง

ที่กล่าวมานี้ ในทางปฏิบัติ นายอำเภอจะต้องสำรวจและพิจารณาว่ามีความจำเป็นจะต้องบำรุงท้องที่ในเรื่องใดบ้าง แล้ววางโครงการเรื่องนั้น ๆ เสนอไปยังผู้ว่าราชการจังหวัด เพื่อขอความเห็นชอบจากสภาจังหวัด เมื่อสภาจังหวัดเห็นชอบและได้รับอนุมัติจากผู้ว่าราชการจังหวัดเกี่ยวกับงบประมาณแล้ว นายอำเภอจะต้องดำเนินการให้สำเร็จตามที่ใดวางโครงการเอาไว้

ข. การบูรณะท้องที่

การบูรณะท้องที่เป็นการพัฒนาชุมชนอย่างหนึ่ง เป็นกิจการที่ราษฎรร่วมแรงร่วมใจกันดำเนินการเพื่อประโยชน์ของคนในท้องถิ่นเป็นส่วนรวม นายอำเภอมีหน้าที่ส่งเสริมและกระตุ้นเร่งเร้าให้ราษฎรระดมแรงงานและทรัพย์สินสร้างสิ่งที่เป็นสาธารณะประโยชน์ เช่น สร้างถนน สร้างสะพาน ซักดอกคลองส่งน้ำ ทำนบกั้นน้ำ นายอำเภอต้องช่วยเหลือวางแผนงานในการบูรณะท้องที่ต่าง ๆ เช่น นัดแนะวันทำงาน ช่วยหาเครื่องทุ่นแรงหรือเครื่องมือเครื่องใช้ แนะนำวิธีดำเนินการ ตลอดจนการเยี่ยมเยียนราษฎรที่ดำเนินการบูรณะท้องที่

ค. การรักษาความสะอาดเรียบร้อยของบ้านเมือง

ในเขตอำเภอชั้นนอก นายอำเภอเป็นเจ้าพนักงานท้องถิ่นในการรักษาความสะอาดเรียบร้อยตามพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2503 นายอำเภอมีหน้าที่ตรวจตราให้เป็นไปตามกฎหมาย ใดแก่คอกอยู่ดูแลให้ผูกรอบครองอาคารรักษาความสะอาดของทางเท้าหน้าอาคาร ห้ามปิดป้ายโฆษณาในที่สาธารณะ หรือรั้ว ผนังอาคาร ต้นไม้ ที่อยู่ติดถนนสาธารณะ เว้นแต่จะได้รับอนุญาต ห้ามอาบน้ำ ชักน้ำ วาง ตาก แขนง หรือเล่นกีฬาในที่สาธารณะ ห้ามยืน นั่ง นอน บนราวสะพาน โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร ห้ามทิ้งสิ่งต่าง ๆ บนถนนหรือรถ หรือสาธารณะ³³ ในเรื่องการควบคุมการโฆษณา นายอำเภอมีอำนาจอนุญาตใหม่การทำกรโฆษณาใด ๆ ได้

³³ "พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2503" ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 77 ตอนที่ 77 (20 กันยายน, 2503) มาตรา

ผู้ประสงค์จะขออนุญาตทำการโฆษณาแก่ประชาชนจะต้องยื่นคำร้องต่อนายอำเภอพร้อมกันแสดงตัวอย่างแผนประกาศ ข้อความ หรือภาพที่จะโฆษณา ถ้านายอำเภอพิจารณาเห็นว่าการโฆษณานั้นไม่ขัดต่อกฎหมายหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน นายอำเภอก็จะออกใบอนุญาตให้ ถ้าเป็นการโฆษณาที่ไม่ใช่เพื่อการค้า อนุญาตคราวละไม่เกิน 2 ปี ถ้าเป็นโฆษณาเกี่ยวกับการค้า อนุญาตให้ไม่เกิน 1 ปี³⁴

ง. การพัฒนาอนามัยท้องถิ่น

การพัฒนาอนามัยเป็นงานส่งเสริมความอยู่ดีกินดีของประชาชน งานนี้อยู่ในหน้าที่ของอนามัยอำเภอ ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของนายอำเภอ การพัฒนาอนามัยหมายถึงการดำเนินการต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

(1) ทำการฝึกอบรมและแนะนำชี้แจงให้ราษฎรรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง เช่น จัดบ้านเรือนที่อยู่อาศัยให้ถูกสุขลักษณะ

(2) แนะนำให้ราษฎรเลือกอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย อบรมการโภชนาการต่าง ๆ

(3) แนะนำราษฎรให้รักษาความสะอาดของร่างกาย ตลอดจนวิธีการป้องกันโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ อันเป็นการบั่นทอนร่างกาย

(4) ดำเนินการอนามัยแม่และเด็ก ซึ่งเป็นงานเกี่ยวกับหญิงมีครรภ์โดยเฉพาะ ได้แก่ การแนะนำอนามัยของมารดา อบรมผู้มีอาชีพในการทำการคลอดบุตรให้มีความรู้ตามหลักการสมัยใหม่และรักษาความสะอาด ส่งเจ้าหน้าที่ออกไปแนะนำและเยี่ยมครรภ์ในชนบทต่าง ๆ

(5) ดำเนินการอนามัยโรงเรียนต่าง ๆ เพราะโรงเรียนเป็นแหล่งที่แพร่เชื้อโรคได้ง่าย จึงต้องมีเจ้าหน้าที่ออกไปตรวจสอบสุขภาพของนักเรียนตามโรงเรียนต่าง ๆ ในเขตอำเภอ ทำการป้องกันโรคโดยการปลูกฝี ฉีดวัคซีน แนะนำให้ไปรักษาโรคต่าง ๆ แนะนำในเรื่องสุขศึกษา และสุขภาพโรงเรียน

³⁴ "กฎกระทรวง (พ.ศ. 2504) ออกตามความในพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2503" ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 78 ตอนที่ 39 (2 พฤษภาคม, 2504) ขอ 1.

(6) แนะนำให้ราษฎรรู้จักใช้สวนซิมเพื่อป้องกันการแพร่ของโรคบางชนิด จัดหาสวนซิมราคาถูกลงให้ และแนะนำการจัดสร้าง

(7) แนะนำให้ราษฎรรักษาความสะอาดของบ่อน้ำ หรือแหล่งน้ำที่ใช้อุปโภคบริโภค ดำเนินการก่อสร้างบ่อน้ำที่ถูกสุขลักษณะ

(8) แนะนำให้ราษฎรรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของถนนหนทาง และสิ่งสาธารณะในท้องถิ่น

(9) ให้ความช่วยเหลือทางค่านิชาการหรือค่านอื่น ๆ ในการพัฒนาชุมชน หรือการบูรณะชนบท

6. อำนาจหน้าที่ของนายอำเภอเกี่ยวกับการเงิน

นายอำเภอในเขตอำเภอชั้นนอกมีหน้าที่เกี่ยวกับการเงินนอกเหนือไปจากอำเภอชั้นใน ในเรื่องต่อไปนี้

ก. การเก็บภาษีบำรุงท้องที่

การเก็บภาษีบำรุงท้องที่ในเขตอำเภอชั้นนอกเป็นหน้าที่ของนายอำเภอในการดำเนินการจัดเก็บ สำหรับภาษีที่เก็บได้ภายในเขตสุขาภิบาล อำเภอจะต้องส่งมอบให้เป็นรายได้ของสุขาภิบาล ส่วนที่อยู่นอกเขตสุขาภิบาลมอบให้เป็นรายได้ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด การเก็บภาษีบำรุงท้องที่ดำเนินการตามพระราชบัญญัติภาษีบำรุงท้องที่ พ.ศ. 2508 โดยเก็บจากผู้ประกอบการที่ดินประเภทต่าง ๆ มีที่ดินบางประเภทได้รับการยกเว้นไม่ต้องเสียภาษีบำรุงท้องที่ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 8 นอกจากนี้ยังได้รับการลดหย่อนภาษีสำหรับที่ดินซึ่งใช้เป็นที่อยู่อาศัยอีกด้วย

ในการเก็บภาษีบำรุงท้องที่ที่จะต้องทำการสำรวจและประเมินภาษี ท้องที่ที่อยู่นอกเขตเทศบาลนายอำเภอมีอำนาจแต่งตั้งพนักงานประเมินและพนักงานสำรวจ และจะต้องมีการตีราคาปานกลางของที่ดิน เพื่อใช้เป็นหลักในการประเมินภาษี ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้แต่งตั้งคณะกรรมการตีราคาปานกลาง นายอำเภอเป็นกรรมการตีราคาปานกลางที่ดินทั้งในเขตเทศบาล เขตสุขาภิบาล และนอกเขตเทศบาลและสุขาภิบาล³⁵

35 "พระราชบัญญัติภาษีบำรุงท้องที่ พ.ศ. 2508" ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 82 ตอนที่ 94 (ฉบับพิเศษ, 1 พฤศจิกายน, 2508) มาตรา 14.

ในการยื่นแสดงรายการที่ดินเพื่อประเมินภาษีที่ดินซึ่งอยู่นอกเขตเทศบาลจะต้องยื่นต่อพนักงานประเมิน ณ ที่ว่าการอำเภอที่ที่ดินแปลงนั้นอยู่ในเขต ภายในเดือนมกราคม ของทุกปี เจ้าพนักงานประเมินจะต้องแจ้งการประเมินภายในเดือนมีนาคม โดยปิดประกาศไว้ ณ ที่ว่าการอำเภอ ที่ทำการกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้มีหน้าที่เสียภาษีจะต้องนำเงินไปชำระภายในเดือนเมษายน

ข. การเก็บภาษีป้าย

การเก็บภาษีป้ายเป็นการดำเนินการตามพระราชบัญญัติภาษีป้าย พ.ศ. 2510 ในเขตสุขาภิบาล นายอำเภอในฐานะประธานกรรมการสุขาภิบาล เป็นผู้แต่งตั้งเจ้าหน้าที่สุขาภิบาลเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ นอกเขตเทศบาลและสุขาภิบาล ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้แต่งตั้งข้าราชการในท้องที่เป็นเจ้าพนักงาน ในอำเภอต้องคอยดูแลให้เจ้าพนักงานดำเนินการตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด ใต้การแจ้งให้เจ้าของป้ายที่อยู่ในขอบข่ายของเสียภาษีป้ายยื่นรายการ เมื่อเจ้าพนักงานประเมินภาษีแล้วต้องแจ้งให้ผู้ยื่นรายการทราบ เพื่อให้จ่ายเงินมาชำระภาษีภายใน 15 วัน นับตั้งแต่วันที่ได้รับแจ้งการประเมิน ถ้าหากผู้มีหน้าที่เสียภาษีป้ายไม่ชำระเงินค่าภาษีป้าย นายอำเภอมีอำนาจยึดหรืออายัด หรือขายทอดตลาดทรัพย์สินของผู้ต้องเสียภาษีป้าย เพื่อนำเงินมาชำระภาษีป้ายที่ค้างชำระ โดยได้รับอนุญาตจากผู้ว่าราชการจังหวัด³⁶

7. อำนาจหน้าที่ของนายอำเภอเกี่ยวกับการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น

ในเขตอำเภอชั้นนอก นายอำเภอมีบทบาทต่อการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นเป็นอย่างมาก โดยเข้าไปดำเนินการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นเสียเอง การปกครองรูปสุขาภิบาลกำหนดให้นายอำเภอเป็นประธานกรรมการสุขาภิบาลโดยตำแหน่ง มีหน้าที่ในการดำเนินกิจการของสุขาภิบาลให้เป็นไปตามกฎหมาย ในการปกครองรูปองค์การบริหารส่วนจังหวัด ตามกฎหมายผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้บริหารงานตามมติของสภาจังหวัด แต่ในระดัอำเภอ นายอำเภอเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการส่วนจังหวัด ทำหน้าที่บริหารกิจการ

³⁶ "พระราชบัญญัติภาษีป้าย พ.ศ. 2510" ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 84 ตอนที่ 114

ส่วนจังหวัดในอำเภอนั้นตามที่ผู้ว่าราชการจังหวัดมอบหมาย นายอำเภอเป็นผู้เสนอโครงการว่าจะต้องดำเนินการในเรื่องใดบ้าง และรวบรวมส่งผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อขอความเห็นชอบจากสภาจังหวัดต่อไป เมื่อได้รับความเห็นชอบแล้ว นายอำเภอจะต้องดำเนินการให้บรรลุผล แม้แต่ในเขตเทศบาลนครกรุงเทพมหานครนายอำเภอก็มีส่วนร่วมในการบริหารงานของเทศบาลควย กระทรวงมหาดไทยได้มีคำสั่งให้นายอำเภอในเขตเทศบาลนครกรุงเทพมหานครช่วยปฏิบัติงานของเทศบาล เพื่อตรวจตรา ควบคุม และเร่งรัดงานรักษาความสะอาดและความเรียบร้อยเรียบร้อยของบ้านเมือง ทำหน้าที่ปกครองบังคับบัญชาพนักงานเทศบาลซึ่งปฏิบัติงานอยู่ตามแขวงต่าง ๆ ในเขตอำเภอ เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกแก่ผู้มาติดต่อ และปฏิบัติงานใหญ่ถูกต้องตามระเบียบแบบแผน ซึ่งต่อมาเทศบาลนครกรุงเทพได้มีคำสั่งแต่งตั้งนายอำเภอเป็นหัวหน้าแขวงเทศบาลควย³⁷

³⁷ กระทรวงมหาดไทย "สำเนาคำสั่งที่ 1092/2505 ลงวันที่ 10 กันยายน 2505 เรื่องการให้นายอำเภอไปช่วยปฏิบัติราชการของเทศบาลนครกรุงเทพ" แฟ้มเอกสารราชการ กองราชการส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง.

ตารางที่ 1
ทะเบียนนิติกรรมต่าง ๆ ในจังหวัดพระนคร

ลำดับที่	อำเภอ	ชื่อ, ชาย	ชายฝาก และไถถอน	ยกให้	จำนวน และไถถอน	รับมรดก	หมายเหตุ
1	พระนคร	27	18	21	4	7	
2	ป้อมปราบศัตรูพ่าย	8	2	36	1	2	
3	ปทุมวัน	36	25	14	2	—	เช่า 550
4	บางรัก	13	5	5	1	3	
5	สัมพันธวงศ์	5	—	34	—	—	
6	ยานนาวา	231	127	45	7	5	
7	ดุสิต	352	240	89	24	28	
8	พญาไท	237	173	47	19	6	
9	พระโขนง	345	205	73	131	15	
10	บางเขน	91	110	19	51	—	เช่า 28
11	บางกะปิ	32	41	13	2	—	
12	มีนบุรี	1	1	—	—	—	
13	หนองจอก	—	—	—	—	—	
14	ลาดกระบัง	2	1	1	—	2	
	รวม	1,380	948	397	242	68	578

ที่มา รายงานกิจการจังหวัดพระนคร ประจำปี 2509 หน้า 3.

ตารางที่ 2

สถิติการจดทะเบียนพินัยกรรมในจังหวัดพระนคร ปี พ.ศ. 2509

ลำดับที่	อำเภอ	เอกสารฝ่ายเมือง	เอกสารลับ	ทำด้วยวาจา
1	พระนคร	8	4	—
2	ป้อมปราบศัตรูพ่าย	5	—	—
3	ปทุมวัน	2	—	—
4	ยานนาวา	132	11	—
5	สัมพันธวงศ์	—	—	—
6	บางรัก	5	2	1
7	คูสิต	22	1	—
8	พญาไท	6	—	—
9	พระโขนง	17	6	—
10	บางเขน	10	—	—
11	บางกะปิ	4	—	—
12	มีนบุรี	14	—	—
13	หนองจอก	—	—	—
14	ลาดกระบัง	4	—	—
	รวม	229	24	1

ที่มา รายงานกิจการจังหวัดพระนคร ประจำปี 2509 หน้า 5.

ตารางที่ 3

สถิติการจดทะเบียนชื่อตัวและชื่อสกุลของอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดพระนคร พ.ศ. 2509

ลำดับที่	อำเภอ	เปลี่ยนชื่อตัว	ออกหนังสือสำคัญ เปลี่ยนชื่อตัว	ชื่อ ของตั้งชื่อสกุล	ออกหนังสือสำคัญ ตั้งชื่อสกุล
1	พระนคร	2,088	1,088	350	293
2	ป้อมปราบศัตรูพ่าย	1,859	1,838	449	402
3	ปทุมวัน	1,374	1,374	378	334
4	บางรัก	1,470	973	749	426
5	ยานนาวา	1,800	1,800	432	360
6	สัมพันธวงศ์	1,435	1,435	397	372
7	กุสิต	1,300	1,300	223	223
8	พญาไท	1,727	1,717	310	302
9	บางเขน	501	501	88	88
10	พระโขนง	1,659	1,659	280	244
11	บางกะปิ	260	251	34	32
12	มีนบุรี	30	30	4	2
13	หนองจอก	52	52	14	12
14	ลาดกระบัง	48	48	11	11
	รวม	14,603	14,066	3,719	3,101

ตารางที่ 4

สถิติทะเบียนบัตรประจำตัวประชาชนอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดพระนคร พ.ศ. 2509

ลำดับที่	อำเภอ	รับคำร้อง ขอมีบัตร	ออกบัตร	ออกใบแทน	คัดสำเนา
1	พระนคร	5,567	5,567	5,567	61
2	ป้อมปราบศัตรูพ่าย	5,149	5,042	1,137	104
3	ปทุมวัน	5,374	5,043	5,374	30
4	บางรัก	4,707	4,707	—	27
5	สัมพันธวงศ์	3,645	3,645	2	10
6	ยานนาวา	8,292	7,399	893	175
7	ดุสิต	9,635	10,845	9,635	86
8	พญาไท	3,317	948	3,317	12
9	พระโขนง	8,049	8,049	568	10
10	บางเขน	3,810	3,391	3,810	5
11	บางกะปิ	1,319	1,121	85	—
12	มีนบุรี	16,252	16,252	—	—
13	หนองจอก	1,064	1,064	225	3
14	ลาดกระบัง	731	84	—	—
	รวม	76,911	73,127	30,613	523

ตารางที่ 5
ทะเบียนครอบครัว

ลำดับที่	อำเภอ	จดทะเบียนสมรส		จดทะเบียนหย่า		รับบุตรบุญธรรม	เลิกรับบุตรบุญธรรม	รับรองบุตร	แสดงฐานะภรรยา
		ในสำนัก	นอกสำนัก	ก่อน ป.พ.พ.	หลัง ป.พ.พ.				
1	พระนคร	918	42	—	158	89	1	133	—
2	ป้อมปราบศัตรูพ่าย	523	13	—	74	48	4	63	—
3	ปทุมวัน	848	77	1	149	65	—	63	—
4	บางรัก	449	26	—	64	60	1	27	—
5	สัมพันธวงศ์	254	6	—	24	18	1	7	—
6	ยานนาวา	940	28	—	124	135	3	53	3
7	ดุสิต	2,451	163	8	355	422	9	163	15
8	พญาไท	614	114	1	96	109	9	43	7
9	พระโขนง	1,369	100	3	195	191	17	78	—
10	บางเขน	1,040	25	1	163	120	4	66	—
11	บางกะปิ	278	2	1	39	35	2	30	1
12	มีนบุรี	91	—	—	4	15	—	5	—
13	หนองจอก	56	—	—	2	2	—	—	—
14	ลาดกระบัง	52	—	—	3	3	—	1	—
	รวมทั้งจังหวัด	9,892	597	9	1,450	1,312	51	732	26

ที่มา รายงานกิจการจังหวัดพระนคร ประจำปี 2509 หน้า 13.

ตารางที่ 6

สถิติการจดทะเบียนสัตว์พาหนะของอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดพระนคร พ.ศ. 2509

ลำดับที่	อำเภอ	ช้าง	ม้า	โค	กระบือ
1	พระนคร	—	—	—	—
2	ป้อมปราบศัตรูพ่าย	—	8	—	—
3	ปทุมวัน	—	—	—	—
4	บางรัก	—	2	—	—
5	สัมพันธวงศ์	—	—	—	—
6	ยานนาวา	—	7	—	—
7	ดุสิต	—	7	—	—
8	พญาไท	—	54	—	—
9	พระโขนง	—	24	5	4
10	บางเขน	—	—	3,001	1,902
11	บางกะปิ	—	1	243	110
12	มีนบุรี	—	—	10	849
13	หนองจอก	—	—	1	263
14	ลาดกระบัง	—	1	132	4,256
	รวม	—	104	3,392	7,384

ตารางที่ 7

สถิติแสดงยอดจำนวนราษฎรของสำนักทะเบียนต่าง ๆ เมื่อสิ้นปี พ.ศ. 2509

ลำดับที่	สำนักทะเบียน	ชาย	หญิง	รวม
1	สำนักทะเบียนท้องถิ่นแขวงพญาไท	147,876	151,866	299,742
2	สำนักทะเบียนท้องถิ่นแขวงดุสิต	183,064	148,273	331,337
3	สำนักทะเบียนท้องถิ่นแขวงปทุมวัน	101,563	95,276	196,839
4	สำนักทะเบียนท้องถิ่นแขวงยานนาวา	102,123	103,405	205,528
5	สำนักทะเบียนท้องถิ่นแขวงพระโขนง	95,458	93,713	189,171
6	สำนักทะเบียนท้องถิ่นแขวงป้อมปราบ	83,003	85,646	168,648
7	สำนักทะเบียนท้องถิ่นแขวงพระนคร	78,812	70,976	149,788
8	สำนักทะเบียนท้องถิ่นแขวงบางรัก	58,633	59,493	118,126
9	สำนักทะเบียนท้องถิ่นแขวงสัมพันธวงศ์	46,220	43,184	89,404
10	สำนักทะเบียนท้องถิ่นแขวงบางนา	39,414	36,685	76,099
11	สำนักทะเบียนท้องถิ่นแขวงบางเขน	25,066	24,406	49,472
12	สำนักทะเบียนท้องถิ่นแขวงสามเสน	33,000	29,395	62,395
13	สำนักทะเบียนอำเภอบางเขน	44,899	36,265	81,164
14	สำนักทะเบียนอำเภอบางกะปิ	22,748	22,249	44,997
15	สำนักทะเบียนอำเภอหนองจอก	22,241	19,050	41,291
16	สำนักทะเบียนอำเภอมีนบุรี	17,628	18,662	36,290
17	สำนักทะเบียนอำเภอลาดกระบัง	13,535	14,157	27,692
18	สำนักทะเบียนอำเภอพระโขนง	7,492	7,243	14,735
	รวม	1,122,775	1,059,943	2,182,718

ที่มา รายงานกิจการจังหวัดพระนคร ประจำปี 2509 หน้า 8.